

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL TASARIM ANABİLİM DALI

**KIRSAL ALAN HASSASİYETLERİNİN AFET SONRASI YENİ
YERLEŞMELERİNDE İRDELENMESİ: AYVACIK/ÇANAKKALE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meltem Ulviye ÖZBEK

NİSAN - 2025

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KENTSEL TASARIM ANABİLİM DALI

**KIRSAL ALAN HASSASİYETLERİNİN AFET SONRASI YENİ
YERLEŞMELERİNDE İRDELENMESİ: AYVACIK/ÇANAKKALE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meltem Ulviye ÖZBEK

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÖZYETGİN ALTUN

NİSAN – 2025

“Kırsal Alan Hassasiyetlerinin Afet Sonrası Yeni Yerleşmelerinde İrdelenmesi: Ayvacık/Çanakkale Örneği” adlı tez çalışması adlı tez çalışması **Meltem Ulviye ÖZBEK** tarafından hazırlanmış olup aşağıdaki jüri tarafından **OY BİRLİĞİ** ile Kırklareli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kentsel Tasarım Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÖZYETGİN ALTUN
Kırklareli Üniversitesi

.....

Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Hürriyet Gülsün ÖĞDÜL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

.....

Dr. Öğr. Üyesi Yunus ÇOLAK
Kırklareli Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 08/04/2025

.....
Doç. Dr. H. Hale KARAYER
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Kırkırelı Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez ve Proje Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum bilgileri, verileri ve dokümanları, değişik sonuç verebilecek şekilde araştırma araç gereçleri kullanmadan, işlem veya kayıt sonuçlarını değiştirmeden akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Meltem Ulviye ÖZBEK
08/04/2025

ÖZET

KIRSAL ALAN HASSASIYETLERİNİN AFET SONRASI YENİ YERLEŞMELERİNDE İRDELENMESİ: AYVACIK/ÇANAKKALE ÖRNEĞİ

Meltem Ulviye ÖZBEK

Yüksek Lisans Tezi

Kırklareli Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÖZYETGİN ALTUN

Nisan 2025, 83 sayfa

Ülkemiz bulunduğu coğrafi konum ve jeolojik yapısı nedeniyle çeşitli doğal olaylara maruz kalmakta, kırsal ve kentsel alanlarda yapılaşma sorunları ile birlikte bu doğal olaylar afetlere dönüşmekte ve büyük kayıplar yaşanmaktadır. Yaşanan kayıpların azaltımı ve yönetimi amacıyla çeşitli kanun ve yönetmelikler yer almaktadır. Ülkemiz için önemli gelir ve işgücü getirisi olan kırsal alanlarda önemli ölçüde meydana gelen çeşitli afetlerden etkilenmektedir. Bu nedenle araştırmada kırsal alanlarda afetlerin etkisi, zarar azaltma ve iyileşme kapasitesinin geliştirilmesi için kırsal yapılaşma odağında çalışılarak alana katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Araştırmada yakın zamanda 6 Şubat 2017 tarihinde Çanakkale Ayvacık ilçesi kırsalında yaygın etki gösteren deprem doğal olayı bağlamında kırsalda yaşanan yıkım, sosyal hayatın etkilenmesi ve iyileşme çalışmalarının neden olduğu durumlar Tuzla köyü ve Yukarıköy örneklerinde karşılaştırılarak incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda kırsal dokunun korunduğu, yerel halkın günlük ihtiyaçlarına cevap verebilen afete karşı dayanıklı kırsal tasarıma ilişkin temel ilkeler belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afet riski, Kırsal tasarım, Afet risk azaltımı ve yönetimi

ABSTRACT

EXAMINATION OF RURAL AREAS' SENSITIVITIES IN POST-DISASTER NEW SETTLEMENTS: THE CASE OF AYVACIK/ÇANAKKALE

Meltem Ulviye ÖZBEK

MSc Thesis

Kirklareli University

Institute Of Science

Supervisor: Asst. Prof. Ayse OZYETGIN ALTUN

April 2025, 83 pages

Due to its geographical location and geological structure, our country is exposed to various natural events, and these natural events turn into disasters in rural and urban areas with construction problems and major losses are experienced. Various laws and regulations are in place for the purpose of reducing and managing the losses experienced. Rural areas, which provide significant income and labor income for our country, are significantly affected by various disasters that occur. Therefore, the aim of the research is to contribute to the field by working on the effects of disasters in rural areas, reducing damage and improving recovery capacity by focusing on rural construction.

In the research, the destruction experienced in rural areas, the impact on social life and the situations caused by the recovery works in the context of the earthquake natural event that had widespread effects in the rural area of Ayvacık district of Çanakkale on February 6, 2017 were examined by comparing the examples of Tuzla village and Yukarıköy. As a result of the examinations, the basic principles regarding disaster-resistant rural design that protects the rural texture and meets the daily needs of the local people were determined.

Anahtar Kelimeler: Disaster risk, Rural design, Disaster risk reduction and management

TEŞEKKÜR

Eğitim hayatım ve araştırma sürecim boyunca bilgisi ve destekleriyle her zaman yanımda olan sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÖZYETGİN ALTUN'a ayrıca jüri üyeleri Prof. Dr. Hürriyet Gülsün ÖĞDÜL ve Dr. Öğr. Üyesi Yunus ÇOLAK'a sonsuz teşekkür ederim.

Yukarıköy ve Tuzla Köylerini tanımamı sağlayan ayrıca alana ilişkin analizlerime destekte bulunan canım arkadaşım Ünzüle Nur ŞEN'e ve araziyi tanımamda çok büyük destekleri olan Günay ŞEN'e ve köy muhtarlarına çok teşekkür ederim.

Sevgileri ve güvenleriyle eğitim hayatım boyunca bana destek olan sevgili annem Ayfer ÖZBEK ve canım babam Meshut ÖZBEK'e sevgilerimle çok teşekkür ederim.

Afetlerden etkilenen tüm çocuklara...

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GRAFİKLERİN LİSTESİ.....	xii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xiv
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1 Afet Risk Azaltımı ve Yönetimi.....	7
2.1.1 Maruz kalma durumu.....	9
2.1.2 Doğal tehlike.....	9
2.1.3 Zarar görebilirlik.....	10
2.1.4 Dirençlilik.....	11
2.1.5 Baş edilebilirlik.....	12
2.1.6 Kapasite.....	12
2.1.7 Risk analizi.....	13
2.2 Kırsal Alanlarda Yaşanan Doğal Afetler.....	14
2.3 Kırsal Alanlarda Tasarım Çözümleri.....	15
2.4 Bölüm Sonucu.....	19
3. ÇANAKKALE AYVACIK SAHA ÇALIŞMASI.....	23
3.1 Çalışma Alanı Konumu.....	23
3.2 Ayvacık İlçesinde Yaşanan Afetler.....	25
3.2.1 Yörenin depremselliği.....	27
3.2.2 Şubat 2017 depremi ve sonrasında yaşananlar.....	28

3.3 Ayvacık İlçesi Yukarıköy ve Tuzla Köyüne İlişkin Analizler.....	31
3.3.1 Doğal yapı analizleri.....	31
3.3.2 Yapılı çevre analizleri.....	34
3.4 Ayvacık İlçesi Kırsalında 2017 Depreminden Sonra Yaşananların Köy Halkı Tarafından Değerlendirilmesi.....	44
3.4.1 Yukarıköy Köyü.....	44
3.4.2 Tuzla Köyü.....	46
3.5 Bölüm Sonucu.....	48
4. AFET YAŞAMIŞ KIRSAL ALANLARDA TASARIM İLKELERİ.....	51
4.1 Afet Öncesi.....	52
4.2 Afet Anı.....	53
4.3 Afet Sonrası.....	53
4.4 Bölüm Sonucu.....	54
5. SONUÇ.....	55
KAYNAKLAR.....	57
EKLER.....	63
EK A Afet Konutlarına İlişkin Görüşme Formu.....	63
EK B Etik Kurul İzin Yazısı.....	65
EK C Afet Konutlarına İlişkin Görüşme Formu Örnek Deşifre.....	67
ÖZGEÇMİŞ.....	70

GRAFİKLERİN LİSTESİ

Grafik 3.1: Yukarıköy Köyüne ilişkin yapılı çevre analizleri istatistikleri	36
Grafik 3.2: Tuzla Köyüne ilişkin yapılı çevre analizleri istatistikleri	42

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim 3.1: Tuzla Köyünde eski konutun yerine inşa edilen 3+1 konut krokisi..... 46

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita 3.1: Çalışma alanı konumu	24
Harita 3.2: Yukarıköy doğal yapı analizleri	32
Harita 3.3: Tuzla Köyü doğal yapı analizleri	33
Harita 3.4: Yukarıköy Köyü yapıli çevre analizleri	35
Harita 3.5: Yukarıköy köyü ada, parsel, yapı ilişkisi analizi.....	37
Harita 3.6: Tuzla Köyü yapıli çevre analizleri	40
Harita 3.7: Tuzla Köyü ada, parsel, yapı ilişkisi analizi.....	42

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

AFAD

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

IFRC

Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu

KAKS

Kat Alanı Kat Sayısı

TAKS

Taban Alanı Kat Sayısı

UNISDR

Birleşmiş Milletler Afet Terimleri Sözlüğü

1. GİRİŞ

Dünya'nın varoluşundan beri süre gelen doğal tehlikeler; aniden gerçekleşen maddi ve manevi zararlara neden olan, gündelik yaşamda aksaklıklara sebebiyete veren doğal, teknolojik ve insan kaynaklı olarak hayatımız boyunca her an karşı karşıya kalabileceğimiz durumlardır. Tehlikenin gerçekleşmesi ile meydana gelebilecek olumsuz durumların olma ihtimali afet riskini oluşturmaktadır. Afet riskini azaltmak ve yönetebilmek hedefiyle, afet öncesi, afet anı ve afet sonrasındaki süreçte alınması gereken tedbirler ve yapılması gereken müdahalelerin planlanması ve uygulanması için afet risk yönetim sistemleri oluşturulmaktadır (Başaran ve Akyüz, 2022).

Afetler genel olarak doğal ve insan kaynaklı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğal afetler; deprem, heyelan, taşkın, sel, kasırga, tsunami, yangın, kuraklık, tayfun, salgın hastalıklar, biyoçeşitlilikte azalma gibi konuları kapsamakta olup öncesinde oluş vakti ve büyüklüğü hakkında kesin yargılara varılamayan fakat ön görüde bulunabilinen afet türleridir (Kadioğlu ve Özdamar, 2008). İnsan kaynaklı afetler; teknolojik, savaşlar, patlamalar, kimyasal silahlar, atıklar, trafik kazaları, terör olayları gibi insan kaynaklı yıkımlara, kayıplara ve çevresel bozulmalara neden olan afetlerdir (Kadioğlu ve Özdamar, 2008).

IFRC'nin Dünya Afet Raporu 2020'de belirtildiği üzere 2009 ve 2019 yılları arasındaki yaklaşık 10 yılda dünya genelinde yaklaşık 1,7 milyar insan iklim ve hava kaynaklı afetlerden etkilenmiş ve en az 410.000 kişi hayatını kaybetmiştir. 2019 yılında meydana gelen afetler neticesinde 97.6 milyon insan etkilenmiş, 24.396 kişi hayatını kaybetmiştir. Afetlerden etkilenen insanların ise %97'si iklim ve hava olayları ile bağlantılı afetlere maruz kalmıştır. 2019 yılında dünya genelinde 127 sel, 59 fırtına, 25 toprak kayması, 8 orman yangını, 10 aşırı sıcaklık, 8 kuraklık, 32 deprem, 3 volkanik faaliyet ve 36 salgın hastalık meydana gelmiştir (Dünya Afet Raporu, 2020).

Afetler dünyada olduğu gibi ülkemizde de birçok farklı türde gerçekleşmektedir. Ülkemizin coğrafi konumu, doğal yapısı, jeolojik durumu ve gelişmişlik düzeyiyle de bağlantılı olarak gerçekleşen afetlerde çok sayıda yıkım ve can kaybı yaşanmaktadır.

Ülkemizde 2019 yılında 245 heyelan/kaya düşmesi, 499 sel/su baskını, 10 çığ ve ülkemiz ve yakın çevresinde gerçekleşen 4.0 ve daha büyük 184 deprem olmak üzere afetler meydana gelmiştir (AFAD, 2019). 2020 yılında ise 11 çığ, 107 heyelan, 17 kaya düşmesi, 2 obruk, 177 sel/su baskını, 4.0 ve daha büyük 321 deprem, fırtına, dolu ve aşırı kış koşulları ve benzeri 270 doğal afet yaşanmıştır (AFAD, 2020).

2022 yılında doğa kaynaklı deprem 21.054, heyelan 859, fırtına/dolu/aşırı kış koşulları vb. 451, sel/su baskını 450, kaya düşmesi 137, çığ 18, obruk 13 adet olmak üzere afetler meydana gelmiştir (AFAD, 2022).

2023 yılı doğa kaynaklı gerçekleşen afetler ise su baskını 2028, orman yangını 1711, deprem (büyüklüğü 4.0'ın üzerinde olan) 830, heyelan 564, çığ/aşırı kar tipi yağışı 93, maden kazası 7 adet olmak üzere ülke genelinde yaşanmıştır (AFAD, 2023).

AFAD raporlarından elde edilen 2019, 2020, 2022 ve 2023 yılları istatistik verileri doğrultusunda ülkemizde en çok deprem afetinin meydana geldiği görülmüştür. 4.0 büyüklüğü üzerinde olan toplamda 22.419 adet deprem afeti yaşanmıştır.

Ülkemiz topraklarının %95'i, ülkemiz nüfusunun ise %98'lik kısmı fay hatlarının üzerinde konumlanmaktadır (Güğercin ve Baytorun, 2016). Yakın geçmişte gerçekleşen ve 1999 yılında Marmara bölgesinde yaşanan depremler neticesinde ortaya çıkan hasar ve kayıplardan sonra mevzuatta afet konusuna önem verilmiş ve bu konuda çalışmalara başlanılmıştır.

Yaşanan deprem afetlerinin konutlar üzerindeki yıkımlarının azaltılması amacıyla 2012 yılında "6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun"nun amacı "Afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirmesi tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirtmektir." şeklinde açıklanmıştır (Resmi Gazete, 31.05.2012, 28309).

Ülkemizde afetlerin konutlar üzerindeki yıkıcı etkilerinin azaltılmasına yönelik yasal düzenlemeler yapı denetimi konusunda da iyileştirilmektedir. Kentsel dönüşüm çalışmaları ile depreme dayanıklı konut üretimi amaçlanmaktadır. Ancak nüfusun yaklaşık %20'sinin yaşadığı kırsal yerleşmelerde kent yerleşmelerine oranla daha az nüfusa sahip olması ve köy yapılarındaki problemlerin kent yapılarındaki problemlere

göre daha az sorun ettiği düşüncesinin olması dönüşüm, tasarım, koruma, iyileştirme, yenileme ve canlandırma gibi kavramlardan uzak kalmasına neden olmuştur (Adilhan ve Ünverdi, 2018). Gerçekte afetlerin ortaya çıkardığı sonuçlar açısından kırsal yerleşmeler daha büyük risk altında olmasına karşın bu durum göz ardı edilerek konut inşaatları gerçekleştirilmektedir (Güğercin ve Baytorun, 2016).

Bu durumları önleyebilmek için literatürde afet yaşamamış bölgeye ilişkin yapı hasarlarının tespiti, kırsal yerleşmenin yerleşim dokusunun tespiti, yeni konut yeri tespiti, eski yaşam alanı ile bağlantısı, coğrafya ve kültürle uyumlu malzeme seçimi, kullanıcıların istek/ihtiyaçlarının tespitleri ve benzeri tespitler doğrultusunda (Süzer ve Yamaçlı, 2024) yerel halkla yapılan görüşmeler ışığında en uygun tasarım modeli ortaya konulmalıdır (Enginöz ve Ünlü, 2006).

Tez araştırmasında kırsal alanların yaşanan afetlerden sonra yeniden inşası ile ilişkin literatür incelerken, kırsal alan tasarım rehberlerinin bu konuda önemli girdiler sağlayabileceği görülmüştür. Tasarım rehberleri ilk olarak olarak kentsel tasarım alanında yer bulmakla beraber tasarım rehberleri; kentin ve kent parçalarını kontrol eden, kentin bütünü için gerekli tasarım kriterlerini kapsayan, yönlendiren ve şekillendiren kurallar bütünü olarak ifade edilmiştir (Yüksel, 1979).

Kırsal tasarım; bozulmamış doğayı, yöresel ve kültürel karakteri barındırarak yapılı çevrenin tasarlanmasıdır. Kentlerde olumsuz sonuçlar ortaya koyan yapılaşma süreci göze alınarak kırsal alanlardaki fiziksel planlama ve tasarım çalışmaları kamu tarafından önem verilmesi gelecek zamanlarda gündelik hayat için oldukça mühim bir faktördür. Bu kapsamda fiziksel kırsal planlama ve tasarıma yönelik geliştirilecek kırsal tasarım rehberleri, kırsal yapılaşmanın kriterlerini belirten tasarım politikası aracı olarak kullanılabilir (Eminağaoğlu ve Çevik, 2006).

Dünya'da çok sayıda gelişmiş Avrupa ülkelerinde kırsal tasarım rehberleri kullanılmaktadır. Bu rehberlerde kırsal alanların özellikleri yerel halk tarafından oluşturulmuş planlama sistemleri ile entegre edilmesi önerilmektedir (Kut Görgün ve Yörür, 2018). Kırsal tasarım rehberleri, yerelde oluşan yapılaşmanın kriterlerini belirleyen tasarım politikası aracı olarak Almanya, Amerika, İngiltere gibi birçok Avrupa ülkesinde uygulanmaktadır (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007). Genel olarak bu rehberler; kırsalın peyzaj içerisindeki değerini anlatmakta az miktarda göç, spor, eğitim, konut sahipliği, sağlık gibi sosyal ve ekonomik şartları da kapsayan planlama ölçütleri

tasarlanmaktadır. Bu ölçütler daha çok planlama aracı olarak kullanılmaktadır. En önemli ortak noktaları ise tümünün yerel karakterinin sürekliliğini sağlamak ve peyzaj özelliğini korumak yönünde tedbirler geliştirmektir (Öztürk ve Mengüloğlu, 2008).

Ülkemizde 2012 yılı onaylanan Büyükşehir yasası ile kırsal alanların planlanması önem kazanmış kırsal alanlara da kentsel hizmetlerin götürülmesi gereklilik kazanmıştır. Bununla beraber bu konuda kırsal alanlarda planlama konusunda deneyimi olmayan yerel belediyeler için ise kırsal alanlarda tasarım konusunda başarı sağlanabilmesi adına kırsal tasarım rehberleri önemli olmuş, kırsal alan tasarımında yaklaşımlarında kültür, özgünlük, miras, kimlik gibi yerel özelliklerin vurgulandığı mekânsal düzenlemeye imkân sağlayan köy tasarım rehberi yaklaşımı geliştirilmiştir (Öğdül ve diğerleri, 2018).

Tezin amacı; kırsal alanda afet risklerini azaltan ve afet sonrası yapılaşma özelliklerinin neler olabileceğinin tanımlanmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda Ayvacık ilçesine kırsallarda afet sonrasında yeni yapılaşma sürecinde, eski dokusunun korunma durumu, yeni yapı tasarımının yerel halka uygunluğu ve yerel halkın afet konutlarından memnuniyetlerinin analiz edilerek örnek kırsal alanlar üzerinde kırsal tasarım ilkeleri belirlenmektedir.

Tez kapsamında “Afet risk yönetiminde önemli olan unsurlar nelerdir? Afet yaşanmış kırsal alanlarda ne tür sorunlar oluşmaktadır? Kırsal alanlarda yeni yapılaşma tasarımı için ön plana çıkan coğrafya ve kültürle uyumlu ilkeler nelerdir? Afet sonrası iyileşme döneminde kırsal alan yönetiminde ne gibi sorunlar yaşanmaktadır?” sorularına yanıt aranmaktadır. Tezde temel olarak kırsal alanların afetlere karşı hassasiyetleri araştırılarak, iyileşme dönemi tasarım süreçleri irdelenmektedir.

Tez çalışması kapsamında yöntem aşağıda ifade edildiği şekilde belirlenmiştir.

- Literatür taraması ile yerleşimlerdeki afet riskleri ve risklere karşı alınabilecek önlemler kavramsal olarak açıklanmaktadır. Ayrıca kırsal alan afet ilişkisi tanımlanmakta ve kırsal alan tasarımına ilişkin çözüm ilkeleri ve politikaları literatüre göre açıklanması hedeflenmiştir.
- Coğrafi Bilgi Sistemleri kullanılarak örneklem alanların doğal yapı durumları ve risk değerlendirmeleri doğrultusunda alana ilişkin veri tabanı oluşturulması hedeflenmiştir.

- Saha çalışmasında yapılan mekânsal analizler ve tespitler doğrultusunda yapı ve sokak ölçeğine inen analizler yapılarak yeni yerleşim alanı ile eski yerleşim alanı arasındaki mevcut durumu, benzerlikleri ve farklılıklarının ortaya konması hedeflenmiştir.
- Yarı yapılandırılmış yerel halk ile yapılan görüşmeler ile örneklem alan olarak seçilen köylerde öncelikle muhtarlar sonrasında ise köyde yaşayan afetzedelerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Polat, 2022). Gerçekleştirilen görüşmelerde yaşanan afet sonrasında inşa edilen yeni konutların ve parsellerinin tasarımları, konumları, büyüklükleri, eklenebilecek alanları ayrıca yapılara ilişkin öneri ve görüşleri üzerine görüşmeler yapılmıştır (Çağlar, 2009).

Tezin 2. Bölümünde; Afet risk azaltımı ve yönetimine ilişkin durumlar kavramsal çerçevede incelenmiştir. Afet, afet riski, kırsal yerleşme, kırsal alanlarda afet ve kırsal tasarım kavramları literatür taraması ile açıklanmıştır. Ayrıca kırsal alanlarda inşa edilmiş konutların çevresel ve fiziksel özellikleri ile yaşanan afetlere ilişkin sonuçları literatürde yer alan çalışmalarda tespit edilen olgular ortaya konmuştur. Sonuç olarak bu bölümde afet risklerini azaltmaya yönelik politikalar, ilkeler ve kırsal tasarım çözümleri irdelenmiştir.

Tezin 3. Bölümünde; Çanakkale ili, Ayvacık ilçesinin ekonomik, coğrafi ve fiziksel durumu irdelenerek geçmişte Ayvacık ilçesinde gerçekleşen afetlere ilişkin literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yörenin depremselliği ortaya konularak Şubat 2017 depremi ve sonrasında yaşananlar analiz edilmiştir. Yukarıköy ve Tuzla köyleri örnekleri üzerinden afet öncesi ve sonrası süreçlerini kapsayan yapı, sokak ölçeğine inen mekânsal analizler yapılmıştır. Aynı zamanda yerel halk ile yapılan görüşmelerde halkın afet öncesi ve sonrası hassas olduğu konulara ilişkin çıkarımlarda bulunulmuştur.

Tezin 4. Bölümünde; Tezin 2. Bölümünde ortaya konan kavramsal çerçeve ve tezin 3. Bölümünde yapılan analizler ve yerel halk ile gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda Yukarıköy ve Tuzla köyleri üzerinden karşılaştırmalar yapılarak “kırsal tasarım ilkeleri” belirlenmiştir. Belirlenen ilkeler afet risk yönetim süreci ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Son yıllarda gerçekleşen iklim değişikliği, afetler, salgın hastalıklar ve benzeri gibi kitlesel etki yaratan olaylar nedeniyle yerleşmeler ve yerel halk hasar görmekte olup, arazi kullanımlarında değişiklikler ve çevresel değişimler meydana gelmektedir. Bu etkinin ve değişimlerin büyüklüğüne göre oluşan afetlerin yönetilmesi için çağımızda çeşitli kavram ve politikalar tanımlanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde afet riskleri ve risklere karşı alınabilecek önlemleri kavramsal çerçevede incelenmesi ile kırsal alanlarda yaşanan afetlere ilişkin tespitlerin tanımlanması amaçlanmıştır.

2.1 Afet Risk Azaltımı ve Yönetimi

Afet; topluluğun tamamı veya bir kısmı için gerçekleştiği bölgedeki insanların ekonomik, fiziksel, çevresel, sosyal ve psikolojik kayıplarına sebebiyet veren, gündelik hayatı durdurarak veya kesintiye uğratarak etkileyen doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olarak gerçekleşmesine denir. Afet bir olayın kendisi değil, olay sonucunda meydana geldiği sonuçtur (AFAD, 2021).

Afetin gerçekleşmesi sistemler ve toplumların düzenliliği ve istikrarlılığı için bir risk unsurudur bununla birlikte toplumların ve sistemlerin düzen ve istikrarlılığını tehlikeye sokan ve gerçekleşme zamanı tam olarak belli olamayan durumlara afet riski denilmektedir (Özyetgin Altun, 2017).

AFAD (2021)'a göre afet riski; tehlike durumunun, gelecek zamanda gerçekleşmesi durumunda, doğal çevrede, insanlarda ve yerleşimlerinde oluşabilecek zarar görebilirlikleri ile bağlantılı olarak gerçekleştirebileceği kayıpların olasılığıdır. Riskten veya zarar görebilme olasılığına değinebilmek için belirli bir büyüklükteki tehlike ya da olay, bundan etkilenebilecek değerlerin mümkün olması ile bu değerlerin tehlike ya da olaydan etkilenme durumları ya da zarar görebilirliklerinin öngörülmesi gerekmektedir.,

Afetler ülkemizde birçok farklı çeşitte görülmekle birlikte bölgesel olarak farklı afet türlerinin yaygınlığı görülmektedir. Ülkemizde yakın tarihlerde gerçekleşen 1999 Gölcük depremi, 1999 Düzce Depremi, 2011 Van Depremi, 2020 Elazığ Depremi, 2020

İzmir Depremi ve 2023 Kahramanmaraş Depremi ile en çok yıkıma ve can kaybına sebebiyet veren afet türü depremdir.

Ülkemizde bu denli yıkıma sebebiyet veren afet türünün deprem olmasının sebebi ise Kuzey Anadolu Fay Hattı, Doğu Anadolu Fay Hattı ve Batı Anadolu Fay Hattının ülkemiz coğrafyasının %96'sını kapsaması ve ülke nüfusunun %98'inin %96'lık alanda yaşamasıdır. (Kızıloğlu ve diğerleri, 2006). Bu sebeple diğer afet türlerinin yanında depreminde eklenmesi ile birlikte ülkemiz her an afet riski ile karşı karşıya gelmektedir.

Afet risk azaltımı ve yönetimi en genel anlamda bir alanda afete neden olacak risklerin önlenmesi ve azaltılması demektir. Afet risk azaltımı ve yönetimi, bu kapsamda, olası afetin önlenmesi, önlenemiyorsa zararın azaltılması ve afete hazırlık çalışmalarını kapsamaktadır.

AFAD (2021)'a göre Afet risk yönetimi; ülke boyutunda, bölgesel, kentsel ya da yerleşim alanı çapında tehlike ya da riskin tespit edilmesi, riskin analiz edilmesi, riskin azaltılabilmesi için olanakların, kaynak ve önceliklerin belirlenerek, politika, stratejik plan ve eylem planlarının oluşturulması ve gerçekleştirilme sürecidir. 5902 sayılı Kanundaki tanımı ise, "Ülke, bölge, kent ölçeğinde ve yerel ölçekte risk türleri ve düzeylerini tespit etme, önleme, azaltma ve paylaşma çalışmaları ile bu alandaki planlama esasları. Afet senaryolarının hazırlanması, uygulama önceliklerinin belirlenmesi ve riskin azaltılabilmesi için genel politika ve stratejik planlarla, uygulama planlarının hazırlanması ve hayata geçirilmesi bu süreç kapsamındadır." şeklindedir (AFAD 2021, Resmî Gazete, 27261, 2009).

Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisinin hazırladığı Afet Terminolojisine (2023) göre Afet risk yönetimi, gerçekleşebilme ihtimali olan afet riskine engel olmak, gerçekleşebilecek afet riskini azaltımını sağlayarak kalan risk durumunu yönetmek, dayanıklılığın artırılmasına ve afet kayıplarının azaltılmasına destekte bulunmak için afet risk azaltma politikaları ve stratejilerinin uygulanmasıdır.

Koç Akgül (2017)'e göre afet yönetim sistemi ile ilgili faaliyetler 4 maddede özetlenebilir:

1. Olağanüstü durumuna neden olacak hususların, büyüklüklerinin ve ortaya çıkabilecek etkilerinin önceden tespit edilerek azaltılması ya da ortadan kaldırılmaları,

2. Olağanüstü durumun başlamasıyla gerçekleştirilebilecek müdahale planı uygulamalarının geliştirilmesi ve faaliyetlerinin arttırılması,
3. Olağanüstü duruma sebebiyet veren olayın yaratabilecekleri sorunlara karşı sorunları çözebilecek önlemlerin alınması, hedeflenen önlemlerin arttırılması,
4. Olağanüstü durum sonuçlarının engellenebilmesi için zarara uğrayan maddi ve manevi kaynakların etkin ve hızlı bir şekilde yerine konması.

2.1.1 Maruz kalma durumu

Maruz kalma durumu genel olarak yerleşimlerde risk durumu olarak görülen olaylarda yerleşimlerin, yerleşim sakinlerinin ve yerleşim sisteminin etkilenecek durumdan zarar görmesi olarak tanımlayabiliriz. Birleşmiş Milletler Afet Terimleri Sözlüğü UNISDR (2009)'e göre; Maruz kalma durumu, bir bölgedeki kişi sayısını veya varlık türlerini kapsayabilir olup, tehlike durumu ile bağlantılı niceliksel önlemleri öngörmek için maruz kalan faktörlerin herhangi bir özel tehlikeye karşı spesifik hassasiyetiyle birleşimidir. AFAD (2021)'a göre maruz kalma durumu “afet bölgelerinde ve riskli üretim alanlarında yer alan insanların, yapıların ve sistemlerin, potansiyel kayıp tehdidi altında bulunması” olarak tanımlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisinin hazırladığı Afet Terminolojisine (2023) göre Maruz kalma kriterleri, bir bölgedeki kişi sayısını ya da varlık türlerini içerebilir. Bu durum ilgili bölgedeki tehlikeyle bağlantılı olarak nicel riskleri tahmin etmek için belirli bir tehlikeye maruz kalan unsurların belirli kırılganlığı ve kapasitesi ile bütünleştirilebilir.

2.1.2 Doğal tehlike

Doğal tehlikeleri genel olarak, doğal bir süreçle ortaya çıkan risklerin yerleşimleri, yerleşim sakinlerini ve yerleşim sistemlerine hasar vermesi olarak tanımlayabiliriz.

Birleşmiş Milletler Afet Terimleri Sözlüğü UNISDR (2009)'e göre; Doğal tehlikeler, büyüklükleri veya yoğunlukları, başlangıç hızları, süreleri ve yayılma alanları ile sınıflandırılabilir. Örneğin, depremler kısa sürelidir ve çoğunlukla küçük sayılabilecek alanları etkiler; oysa kuraklık yavaş gelişip kaybolur ve sıklıkla geniş bölgeleri etkiler. Bazı durumlarda, bir kasırganın neden olduğu sel veya depremin yarattığı tsunami gibi tehlikeler bir arada bulunabilir. Yerleşim dokusunun ve kültürel unsurlarının, gelecek kuşaklara aktarılırken korunarak aktarılması gerekmektedir. Ancak günümüzde yerleşim

dokusunu ve kültürel unsurlarını risk altına alan birçok tehlike bulunmaktadır. Bu tehlikeler, doğa veya insan kaynaklı olabilir. Bazı tehlikeler yıkımlara neden olurken, bazıları ise süreçle birlikte etkiler göstermektedir (Kart Aktaş, 2022).

2.1.3 Zarar görebilirlik

Zarar görebilirlik genel olarak, risk sırasında yerleşimlerin, yerleşim sakinlerinin ve yerleşim sistemlerinin mağduriyetine yol açacak durumların tümü olarak tanımlayabiliriz.

AFAD (2021)'a göre zarar görebilirlik; çeşitli cins ve büyüklükteki tehlikelere karşı, insanların ve fiziksel çevrelerinin uğrayabileceği toplumsal, ekonomik, fiziksel veya çevresel zarar ve kayıpların ölçüsüdür. Zarar görebilirlik; birey ya da toplumun yaşanabilecek bir afet sonrasında oluşacak hasara karşı tahminde bulunarak, olağanüstü durumla mücadele etmesi ve bunlara karşı direnebilme gücünden göreceli olarak mahrum olmasıdır (Koç Algül, 2017). Birleşmiş Milletler Afet Terimleri Sözlüğü UNISDR (2009)'e göre; Zarar görebilirlik bir toplumun, sistemin ya da objenin, bir tehlikenin zarar verici durumlara karşı duyarlı olan özellikleri ve durumlarıdır. Toplumun farklı gruplarına mensup kişilerin fiziksel, sosyal ve ekonomik faktörlerden kaynaklı çeşitli zarar görebilirlik durumları ortaya çıkmaktadır.

Sosyal zarar görebilirlik

Sosyal zarar görebilirlik; toplumun içerisinde var olan çeşitli grupların afet karşısında kaynaklara ulaşımında eşitsizlik, inanışlar, gelenek ve görenek, yaş, cinsiyet, engel durumu vb. sebeplerle afete karşı duyarlılıklarının çeşitlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Cutter ve diğerleri, 2003). Bir topluluğun sosyal yapısının dirençliliği, o topluluğun afet karşısında daha az zarar görebilir ve afet sonrasında daha hızla iyileşebilir olmasına işaret etmekle birlikte, toplumda bazı grupların sosyal olarak duyarlılıkları toplumun diğer kesimlerine göre daha fazla olabilmektedir (Özceylan, 2011).

Ekonomik zarar görebilirlik

Ekonomik zarar görebilirlik; toplumun içerisinde var olan çeşitli grupların afet karşısında kaynaklara ulaşımında gelir düzeyi, yoksulluk, işsizlik durumu, eğitim düzeyi, konut sahibi olma, barındığı konutun değeri, barındığı konutun kira değeri, kişilerin mevcut birikimleri, kadınların çalışma durumu gibi etkenler afete karşı duyarlılıklarının

çeşitlenmesine neden olmaktadır (Borden ve diğerleri, 2007). Ekonomik olarak zayıf olan gruplar genellikle düşük standartlı ve bakımsız konutlarda barınmaları, yetersiz beslenmeleri, hastalıklara karşı daha savunmasız durumda olmaları ve diğer ekonomik nedenlerden dolayı afete karşı zarar görebilirlik durumlarını olumsuz etkilenmektedir ve sınırlı olanaklarından dolayı afete direnme imkânlarını azaltır bu durumla bağlantılı olarak afetten sonra toparlanma sürecinde aksamalara neden olur (Aktaran: Özceylan, 2011).

Fiziksel zarar görebilirlik

Fiziksel zarar görebilirlik; afete maruz kalmış yerleşmelerdeki yapıların, köprülerin ve diğer donatılarının afete karşı duyarlılığı olarak tanımlanmaktadır (Wodruff ve diğerleri, 2017). Afetten zarar görebilecek alanlardaki yerleşimlerin ve afetlere karşı fiziksel yapının dayanıksızlığı afetten etkilenme boyutunu değiştirmektedir. (Özceylan, 2011). Afet yaşamış yerleşmelerde yapıların yapı cinsi, yapı yaşı, yapı malzemesi, (Kappes ve diğerleri, 2012) TAKS, KAKS, hızlı nüfus artışı, zemin durumu ve benzeri özellikleri fiziksel zarar görebilirliğini etkilemektedir (Özyetgin Altun ve Altun, 2025). Afet sırasında yapılara ait bu özellikler insanların afet sebebiyle yaralanmasına ve hayatını kaybetmesine yol açabilmektedir (Eidsving ve diğerleri, 2011).

2.1.4 Dirençlilik

Yurtdışı kaynaklarından dilimize çevrilmesi sırasında en çok “Dirençlilik” kelimesi kullanılmakta olup, Dirençlilik kavramı genel anlamda yerleşimlerin, yerleşim sakinlerinin karşılaştığı sorunlara karşı baş edebilme ve yerleşim sisteminin korunma çabası olarak tanımlayabiliriz.

Dirençlilik, sistemlerin tehlikeye maruz kalmaları durumunda bu tehlikenin neden olabileceği olumsuz durumlara ve değişimlere karşı durabilme, dayanabilme, etkiyi özümseyebilme, uyum sağlayabilme, kendini toparlayabilme ve iyileşme anlamlarını içerecek şekilde tanımlanmaktadır (Özyetgin Altun, 2023). AFAD (2021)’e göre dirençlilik; birey ya da toplumun tehlikeli bir durumun etkilerini, zamanında tahmin etme, öngörme, önleme, azaltma ve iyileştirme kapasitesidir. Birleşmiş Milletler Afet Terimleri Sözlüğü UNISDR (2009)’e göre dirençlilik; Tehlikelere ve afetlere maruz kalan bir toplumun direnme, kabullenme, uyum sağlama yeteneği ve bir tehdidin tesirinden zamanında ve güçlü bir şekilde kurtulmasıdır. Dirençlilik bir topluluğun ve

düzenin psikolojik, sosyolojik ve fiziksel durumu ile afetlerin ve acil durumların üstesinden gelebilme, en az zararla atlatabilme ve denge durumuna tekrar ulaşabilme yeteneğidir (Varol ve Buluş, 2017).

2.1.5 Baş edilebilirlik

Baş Edilebilirlik, yerleşimlerin, yerleşim sakinlerinin ve yerleşim sistemlerinin gerçekleşebilecek riskler karşısında durumu yönetebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır.

AFAD (2021)'e göre baş edilebilirlik kurum, kuruluş, işletmeler ve bireysel olarak mevcutta yer alan kaynakların, afet olayı veya ilerleyişinin alışılmamış, anormal ve sıkıntılı şartları boyunca yapılacak çalışmalarda durumu iyileştirici yönde ve olumlu sonuçlara ulaşmak amacıyla kullanılabilme düzeyidir. Afet öncesindeki hazırlık döneminde bu kabiliyetin geliştirilmesiyle, doğal ve diğer tehlikelerin aksi tesirlerine karşı koyma ve dirençlilik durumunu ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler Afet Terimleri Sözlüğü UNISDR (2009)'e göre baş edilebilirlik kapasitesi; kişilerin, kurum, kuruluşların ve sistemlerin mevcut yetenek ve referansları kullanarak aksi şartlarda, acil durumlarla veya felaketlerle yüzleşme ve bunları yönetme yeteneğidir. Başa çıkma kapasitesi, afet risklerini azaltmada katkıda bulunur ve hem normal zamanlarda hem de krizler veya aksi durumlar sırasında sürekli bilinçlilik, kaynak ve iyi yönetim gerektirir.

2.1.6 Kapasite

Kapasite genel olarak, risk karşısında yerleşimlerin, yerleşim sakinlerinin ve yerleşim sistemlerinin istenilen hedeflere tüm imkânlarını kullanarak ulaşması olarak tanımlayabiliriz.

AFAD (2021)'e göre kapasite; afet yönetiminde, kurumların, kuruluşların, toplumların ya da bireylerin ve neden olabilecekleri olumsuz durumları anlama, tahmin etme, tedbir alma veya ortaya çıkabilecek zararları azaltmak amacıyla sahip olduğu güç ve kaynakların tümü olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler Afet Terimleri Sözlüğü UNISDR (2009)'e göre; Kapasite, altyapıyı ve fiziksel araçları, kurumları, toplumsal üstesinden gelme yeteneklerinin yanı sıra insani bilgi, beceri ve sosyal ilişkiler, önderlik ve yönetim gibi ortak durumları da kapsayabilir. Kapasite değerlendirmesi, bir grubun kapasitesinin istenen hedeflere göre gözden geçirildiği ve daha ileri eylem için kapasite boşluklarının belirlendiği süreci ifade eden bir terimdir. Afet risklerini yönetmek,

azaltmak ve dayanıklılığını güçlendirmek için bir kurum, kuruluş veya toplumda mevcut tüm güçlü yönler, nitelikler ve kaynakların birleşimidir. Kapasite altyapıyı, kurumları, insan bilgi ve becerileri ile sosyal ilişkiler, önderlik ve idare gibi ortaklıklar içerebilir (UNISDR, 2009).

2.1.7 Risk analizi

Risk; en temel anlamda istenmeyen bir olayın gerçekleşme ve bu olayın gerçekleşmesinden oluşacak zarar görme olasılığı olarak tanımlanmaktadır ve bu zarar görme olasılığının belirli yöntemlerle ortaya konulması çalışmalarına risk analizi denir.

Özyetgin Altun (2017)'a göre risk analizi; tehlike, zarar görebilirlik ve kapasite analizlerinden oluşmaktadır ve tehlikeler türlerine göre bilimsel ve teknik olarak adlandırılmaktadır. Zarar görebilirlikler ise çeşitli alt sistemin, sosyal, ekonomik ve mekânsal olarak değerlendirilmesi olup; kapasitenin yetersizlikleri zarar görebilirlik olarak yorumlanmakta, yeterliliği ise fırsat olarak değerlendirilmektedir. Zarar görebilirlik ve kapasite bilgileri sistemde yer alan tehdide açık ve tehdide karşı savunma geliştirmesini sağlar. Bu bilgiler doğrultusunda yorumlama ise risk analizini tanımlamakta ve risk analizinde önemli olan, bu bilgilerin en gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde ifade edilebilmesi ve bilgi üretiminin devamlılığının ve takibinin sağlanabilmesidir.

Geçmişte afetlerin meydana geldiği alanlarda, gelecekte gerçekleşebilecek afet tehlikelerine karşı daha fazla maruz kalma ihtimali vardır. Bu yüzden geçmişte afet yaşamış bölgeleri ve yakın çevreleri gelecekteki tehlikelerin tahmin edilmesi için önemli alanlardır. Tehlikelerin risk durumlarının tespit edilebilmesi için risk analizi yapılmalıdır. Risk analizinde üç önemli madde yer almaktadır; birinci madde tehlikeler, ikinci madde güvenlik açıkları ve üçüncü madde risk altındaki unsurlardır (Van Westen ve diğerleri, 2008).

Özalp (2009)'a göre; afet riskinin azaltılması için afetten kaynaklanacak riskin tespit edilmesi, afet yönetiminin önemli aşamaları olan afet öncesi, afet sırası ve afet sonrasında eylem planlarının oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır. Günümüze kadar gerçekleştirilmiş risk analizleri daha çok fiziksel tehlikelerin ve ağır hasar oluşabilecek yapıların belirlenmesi aşamalarından oluşmaktadır. Ancak bu yaklaşım, riski oluşturan diğer donatılarını yok sayan eksik bir yaklaşımdır. Çünkü afet tehlikesi

meydana geldiğinde ortaya çıkabilecek sonuçlar sadece yapıların yıkılmasından oluşmamakla birlikte yerleşimlerde yaşayan toplum, yerleşim ekonomisi, alt yapı gibi yerleşimleri meydana getiren tüm elemanların göz önüne alınması gereken bütünleşik risk modelleri ile kentsel risk ortaya çıkartılmalıdır.

2.2 Kırsal Alanlarda Yaşanan Doğal Afetler

Kırsal alan en temel tanımı ile kent merkezinden uzakta, nüfus yoğunluğunun seyrek olduğu, ekonomik olarak tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı genellikle plansız alanlardır. Genel olarak kent merkezi dışında tüm alanları tanımlamaktadır (Aydemir, 2013). Türkiye’de kırsal alan olarak adlandırılan alanlar ülke yüzölçümünün %93.5’ünü kapsamakta ve ülke nüfusunun %17.3’ü bu kırsal alanlarda yaşamaktadır (TUİK,2023).

Ülkemizde kırsal alanların birçoğu plansız yerleşmelerdir ve bu alanların plansız olması afet durumuna karşı dirençliliği azalmaktadır (Tepecik, 2023). Kırsal alanlar tarihsel süreçte yer seçim ölçütlerine bakıldığında akarsu kenarları ya da alüvyonlu zeminler gibi tarımsal üretim açısından uygun olan bölgeler seçilmiş ve bu yer seçim ölçütleri afet riskini arttırmaktadır (Kızıloğlu ve diğerleri, 2006).

Akarsu taşması sebebiyle tarımsal alanlar tahrip olarak kullanılamaz hale gelebilmektedir. Ayrıca akarsuların yatak değiştirmesi sonucu kırsal yerleşmeler sular altında kalabilmektedir (Kızıloğlu ve diğerleri, 2006).

Kırsal yerleşimlerde yapıların malzemesinin dayanıksızlığı ve yapıların eskimiş olması depreme karşı hassasiyeti arttırmaktadır. Kırsal alanlarda yaşanan afetler sonucunda bölge halkı canlarını, evlerini, hayvanlarını ya da üretim araçlarını kaybetmektedir (Aktaran: Altıntaş G., 2021).

Sonuç olarak; kırsal alanların yer seçimi sırasında zemin durumları ya da afet risk durumları analiz edilmeden tarımsal üretim ve hayvancılık açısından ekonomik gelir sağlayabileceği alanlar seçilmiş olabilmektedir. Bu durumda da kırsal alanların meydana gelen ya da gelebilecek afetlere karşı risk durumları yüksektir.

2.3 Kırsal Alanlarda Tasarım Çözümleri

Enginöz ve Ünlü (2006)'nın afet konutlarına ilişkin yaptıkları tasarım çalışmasına ilişkin değerlendirmede Afyon ili, Dinar ilçesinde 1 Ekim 1995 tarihinde 6.1 şiddetinde meydana gelen deprem afeti nedeniyle yaşanan yıkımlar sonucunda kalıcı konutlar inşa edildiği belirtilmiştir. Sekiz yıl boyunca kalıcı konutlarda yaşayan Dinar ilçesi ile Dinar ilçesine bağlı Aktoprak ve Gençali kırsal alanlarında konut tasarımları incelenmiştir. İncelemelerde yerel halkın sosyo-kültürel ve psikolojik tepkiler doğrultusunda ileride gerçekleşebilecek problemlerle karşılaşılmasında için afet bölgelerinde yaşayan insanların beklenti ve tercihlerinin önceden belirlenmesi ve tasarımların bu doğrultuda yapılması gerektiği öngörülmüştür. Kentli ve köylü afetzedelerin Dinar'da 35, Aktoprak ve Gençali köylerinden 35 kişi ile yaptığı görüşme ile birbirinden farklı sosyo-demografik durumları ile afet konutlarıyla ilgili beklentileri karşılaştırılarak afet sonrası konutlar için tasarım kriterleri değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada eski köy yerleşimindeki bir veya iki katlı eski köy konutları geniş aileler tarafından rahatlıkla kullanılabilinen, gerektiğinde yeni eklemelere imkân sağlayan, kırsal yaşam koşulları için gerekli olan depo, ahır, garaj ve ekmek evi gibi ek mekanları olan yapılardır. Ancak deprem sonrası inşa edilen kalıcı köy konutları geniş ailelerin bir arada barınabilmesi için yeterli oda sayısını ve farklı işlevler için kullanılacak ek mekanları karşılayamadığı ifade edilmiştir.

Kırsal alanlarda afetlerde yaşanan yıkımlar sonrasında yeni konut inşa sürecinde ve sonrasında çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Yeni konut inşa sürecinde yenilenecek ya da yeniden inşa edilecek konutlara ilişkin yapılacak tespitler doğrultusunda yapıların tasarım aşamaları birbiriyle entegre edilerek; organik olarak oluşmuş kırsal dokunun tahrip edilmeden yenilenerek ve sağlıklılaştırılarak bölge coğrafyası, kültürel ve ekonomik yapısıda göz önünde bulundurularak kırsal tasarım yapılması gerekmektedir (Güğercin ve Baytorun, 2016).

Öğdül ve diğerleri (2018) tarafından Türkiye'de ilk köy tasarım rehberi Kastamonu ili, Küre ilçesi, Ersizlerdere köyü için üretilmiştir. Köy tasarım rehberinin hazırlanması sürecinde kamu kurumları, kalkınma ajansı ve üniversite iş birliği ile gerçekleştirilen çalıştay ve Ersizlerdere yerel halkıyla anketler, görüşmeler yapılarak sürece farklı gruplar dahil edilmiştir. Köye ilişkin yapılan çeşitli analizlerle kırsal alanın kimliği tespit edilmiştir. Rehber temelde Yerleşme Dokusu, Parsel Biçimlenişi ve Mimari

Karakterler olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Sonuç olarak çalışmada ülkemizde hazırlanacak diğer köy tasarım rehberlerinde yerele bağlı olarak farklılıkların olabileceği ayrıca bağlam, içerik ve iş birliği aşamalarının birbiriyle bağlantılı olarak ilerlemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Balta ve Atik (2019)'in kırsal tasarım rehberleri oluşturulurken kırsal peyzaj özelliklerinin önemini ortaya koymak için Antalya ili, Elmalı ilçesi örneklemini üzerinde çalışma yapmışlardır. Çalışmada ülkemizdeki kırsal tasarım rehberlerinin Mimarlık ve Şehir Bölge Planlama disiplinleri doğrultusunda ve çoğunlukla köylerin yapısal durumları ve köy mimarisi üzerine çalışmalar yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca köy tasarım rehberlerinin yerleşim, parsel, bahçe ve yapı durumlarının kültürel değerler kapsamında çoklu özelliklere dayandığı ve bu kapsamda köy tasarım rehberleri oluşturulurken kırsal peyzaj karakterlerinin durumlarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Yapılan çalışmada Düden köyü, Armutlu köyü, Yalnızdam Köyü mahallesi, Yılmazlı Köyü, Bozhüyük Köyü ve Gümüşyaka Köyü üzerinde incelemeler yapılmıştır. İncelemelerde her bir köyün kırsal peyzaj karakterleri ana başlığı peyzaj deseni, doğal çevre ilişkisi ve bağlantı ağları alt başlıkları kapsamında tespitleri belirtilmiştir. Bununla birlikte köy tasarım bileşenleri ana başlığı altında yerleşim özellikleri ve kültürel değerler alt başlıkları kapsamında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak konut ve köy ölçekleri birlikte ele alınarak kırsal peyzaj karakterleri ve köy tasarım rehberi bileşenleri altında değerlendirilmiştir.

Öğdül ve diğerleri (2018)'nin kırsal alan planlamasında kırsal tasarım rehberlerini Erdek Yukarıyapıcı Köyü üzerinden tartıştıkları farklı mekânsal alanlar için düzenleme araçları üzerinden Türkiye'de kırsal yerleşme planlamasına ilişkin mevzuat ve yaklaşımlar aktararak Yukarıyapıcı Köyü için kırsal mekânı düzenleme araçları ve bağlamda planlama ilkelerine ilişkin öneriler tanımlanmıştır. Kırsal yerleşmelerin toplumsal ve mekânsal analizler bağlamında ve tasarım süreçlerinde kullanılan farklı yöntemler ile alana ilişkin elde edilen sonuçlar tespit edilerek Yukarıyapıcı Köyü için geliştirilen Köy Tasarım Şeması, Köy Tasarım Rehberi ve Eylem Projeleri olmak üzere farklı mekânsal düzenleme araçları belirtilmiş ve bu araçlar arasındaki ilişki ortaya konmuştur.

Ayrıca Kut Görgün ve Yörür (2018)'inde belirttiği üzere Dünyada, kırsal yerleşimlere özgün dokuya uygun olarak mekân düzenlemesi ve gelişmesine ilişkin önerilerde

bulunan köy tasarım rehberleri bulunmaktadır. Bu rehberlerin kıra ait yerel özellikleri ve yerel halktan aktarılan planlama sistemine bir araç olarak geliştirilmiştir. Türkiye’de ise 2013 yılında İmar Kanunu’na yapılan ek madde de “Yerleşme ve yapılaşma özellikleri, mimari doku ve karakteri, gelişme düzey ve potansiyeli açısından önem arz eden köylerde bu özellikleri korumak, geliştirmek ve yaşatmak amacıyla muhtarlık katılımı ile ilgili idarelerce köy tasarım rehberleri hazırlanabilir, köy tasarım rehberleri ilgili idare meclisi kararı ile onaylanır ve uygulanır” ifadesi yer almaktadır (Kut Görgün ve Yörür, 2018).

Kut Görgün ve Yörür (2018)’in kırsal yerleşim alanlarında alana özgün dokunun korunması amacıyla kırsal tasarım rehberi oluşturulması hedeflenmiştir. Ödemiş ilçesi Bademli kırsalı örneğinde yaptıkları çalışmalarına göre Köy Tasarım Rehberleri çeşitli aşamalarla oluşturulmaktadır:

1. Hazırlık süreci
2. Analiz çalışmaları
3. Yerel halkla görüşmeler yapılması
4. Tasarım rehberlerinin önerilmesi

Yapılan analiz çalışmaları ve yerelde yaşayan halk ile yapılan görüşmeler doğrultusunda hazırlanan rehber önerilerini şu şekilde maddelemişler ve alana ilişkin tespitlerini bu maddeler altında açıklamışlardır:

- Konum ve ulaşım bağlantıları
- Yöre tarihi
- Doğal yapısı
- Demografik durumu
- Sosyal ve kültürel özellikler
- Yöre halkının ekonomik durumu
- Yerleşim yeri özellikleri ve gelişimi
- Yollar ve sınırlar
- Parsel, yapı, yol ilişkisi
- Ortak mekanlar
- Sokak mobilyaları ve işaretler
- Yapı özellikleri

- Mimari detaylar ve karakteristik ögeler

İzmir ili, Ödemiş ilçesi, Bademli kırsal yerleşimi örneğinde kırsal alanların kendilerine özgünlüğü göz önünde bulundurularak planlama ve gelişmeleri bu doğrultuda ilerletme ihtiyacı duyduğu ifade edilmiştir. Özgün mimari doku; uygunsuz tadilatlar, yeni konutların kırsala ve kırsal dokuyla uyumsuz olması nedeniyle olumsuz etkilendiği bununla birlikte; kırsal alanlara özgü planlama kararları benimseyen, yerel halkın katılımını sağlayan ve değişikliklere ya da mevcut duruma eklenebilecek ek dokümanın gerekliliği ortaya konulmuştur (Kut Görgün ve Yörür, 2018).

Kentsel ve kırsal alanlarda, yaşam şeklindeki çeşitlilikler, yapıların yerleşim planlarını ve mekânsal kurulumlarında farklılıklar meydana getirmektedir. Kentlerdeki konutlar, bireylerin pişirme, yemek yeme, oturma ve uyuma gibi günlük yaşamlarındaki ihtiyaçlarına yönelir. Kırsal alanlardaki konutlar ise kentlerdeki konutların günlük yaşamdaki ihtiyaçlara yönelik özelliklerinin yanı sıra bahçe, hayvanların bakımı gibi üretimle ilgili faaliyetleri de karşılamaktadır (Dikmen, 2005). Dolayısıyla kırsal konutların oluşturulmasında sosyal ve ekonomik faaliyetlerde etkili olabilmektedir.

Kırsal konutlar, kişilerin kendi barınma gereksinimleri ve kırsal hayatın günlük faaliyetlerini karşılayabilecek, doğal çevrede bulunan malzemelerle inşa edilmektedir. Bununla beraber inşa sürecinde iklim ve topografya koşullarını dikkate alarak, genellikle konut sahipleri veya yerleşimlerde bu işi yapan usta yardımıyla inşa edilir. (İner, 2013).

Kırsal alanlarda konut çözümlemelerine ilişkin 2008 yılında Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Kırsal Alanda Yöresel Mimari Özelliklerinin Belirlenmesi Projesi kapsamında Kayseri ili özelinde uygulama yapılmıştır. Yapılan çalışmada; Kırsal yerleşmeler, coğrafi imkânları kapsamında, sosyo-kültürel durumlarla şekillenen çevrelerdir. Coğrafi farklılıkların ortaya çıkardığı yerleşme karakteri bölgeden bölgeye, hatta aynı bölge içinde bulunan köylerde değişiklik gösterdiği belirtilerek bu farklılaşmalar yerel kimlik özellikleri olarak açıklanmaktadır. Yerleşme kimliğini meydana getiren değerlerin doğal çevreyle birlikte zamanın teknolojik imkânlarını değerlendirerek sürdürülebilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır (Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2008).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının yöreye uygun mimari özelliklere sahip konut projeleri çalışmaları kapsamında kırsal yerleşmelerdeki yeni yapıların, yöresel dokuya, doğal şartlara, yöre halkının kültürel özelliklerini, yaşam koşullarını ve gündelik hayatlarına uygun şekilde, afete dayanıklı ve güvenli yapılar yapılması amaçlandığı belirtilmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017). Çalışmalarda pilot şehirlere ilişkin yöresel yapılar incelenmiş ve yapılara ilişkin çeşitli tipoloji örnekleri oluşturularak ilgili şehir hakkında konut çözümlemeleri yapılmıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017).

Kırsal yerleşmelerdeki yapı tipolojileri bulundukları bölgelerin coğrafi, kültürel ve ekonomik durumlarına göre gelişmekte ve şekil almaktadır. Bu nedenle her kırsal yerleşmenin geleneksel yerleşim özellikleri kendine özgü mimarisi ve yerleşme dokusu bulunmaktadır (Eminağaoğlu, 2004). Fakat günümüzde teknolojinin gelişmesi, afetler sonucunda zarar görme, pandemi ve benzeri gibi olgular karşısında kentten kırsala göç ya da ikincil konut edinme talepleri kırsal alanlardaki geleneksel mimari ve yerleşim dokusunun değişmesine ve yerel kültüre uyum sağlayan yapı tipolojilerinin oluşmasına neden olmaktadır (Budak, Uysal ve Aydın, 2004).

2.4 Bölüm Sonucu

Ülkemizde çeşitli doğal tehlikeler doğrultusunda büyük yıkımlara neden olabilecek afetler meydana gelebilmektedir. Meydana gelen afetler sebebiyle yerel halk ekonomik, çevresel ve fiziksel zarar görebilmektedir. Bu durumla bağlantılı olarak yerel halk bulundukları yerlerdeki üretim alanlarını, kültürlerini ve tarihlerini bırakarak farklı alanlara göç edebilmektedir. Dolayısıyla kırsal iş gücünün azalması, kültür, bellek ve aitlik duygusunda kayıpların yaşanmasına neden olabilmektedir.

Afetlerin meydana geldiği alanlarda ekonomik, fiziksel, psikolojik zararlarını azaltmak ve gündelik yaşamın sekteye uğramasını önlemek amacıyla; afetler risk değerlendirmeleri ile toplumların maruz kalma durumları, zarar görülebilirlik düzeyleri ve afetlere karşı dirençlilik kapasiteleri ölçülebilir, tanımlanabilir. Böylelikle ortaya çıkabilecek afetlere karşı yerleşimlerin, yerleşme sakinlerinin ve yerleşme sistemlerinin gerçekleştirilecek riskler karşısında durumu yönetebilme becerisi artırılarak afetlerle baş etme kapasitesi geliştirilebilir.

Planlama değerlendirmeleri zayıf ve mühendislik dışı yapılaşmaların olduğu ayrıca yerel ustalık çalışmalarının giderek azalması ve yerel yapım tekniklerinin değişmesi ile

kırsal alanlar afetlere karşı zayıf olabilmektedir. Dolayısıyla meydana gelen afetlerde kalitesiz, afete karşı dayanıksız yapılarda yıkım ve kayıplar yaşanabilmektedir.

Afet sonrası gündelik yaşama dönüşte ve yeniden inşa sürecinde kırsal alanların kendine özgü yapı malzemesi, doğal, coğrafi ve ekolojik koşulları göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla beraber bölge halkının kültürel ve ekonomik durumları ile entegre edilerek olası bir kırsal alan tasarımı doğrultusunda yapılaşma oluşturulmalıdır. Eski kırsal alan dokusunun korunarak yöre halkının aidiyet durumunun devamlılığı sağlanarak afete karşı dirençli kırsal alanların oluşturulması gerekmektedir.

Literatürden anlaşıldığı üzere afetlere karşı dirençli kırsal yerleşmelerde;

- Kırsal tasarım rehberleri oluşturularak kırsal yerleşimlerin yapısal, mimari ve peyzaj durumları analiz edilerek; yerleşim, parsel, bahçe ve yapı yapı stokları kültürel özellikleri kapsamında değerlendirilmelidir.
- Kırsal tasarım rehberleri ile kırsal yerleşimlerin toplumsal ve mekânsal analizleri doğrultusunda iklim, coğrafya, afetsellik ve kültürel durumları ile bağlantılı olarak yöre dokusunun korunarak tasarım süreçleri belirlenmelidir.
- Afet öncesi, afet anı ve afet sonrasına ilişkin eylem planları oluşturulmalıdır.
- Afet sonucunda meydana gelebilecek durumlar tespit edilerek alana ilişkin risk analizleri yapılmalıdır.
- Afet riskini en aza indirerek ortaya çıkabilecek ekonomik, fiziksel ve çevresel zararlarını azaltmak amacıyla afet risk yönetim sistemleri oluşturulmalıdır.
- Afetler sonucunda yerleşmeler ve yerleşme sakinlerinin zarar görülebilirlik ve baş edilebilirlik durumlarını tespit edilmeli, bu doğrultuda meydana gelebilecek afetlere karşı dirençliliklerini artırılmalıdır.
- Afet riskini azaltmak için zemin etütleri ve bölgede daha önce meydana gelmiş afetler analiz edilerek bu durumlara karşı direnç gösterebilecek konut tipolojileri belirlenmelidir. Afet riskinin önlenemez ya da azaltılamaz olduğu alanlarda ise kırsal yerleşme mevcut dokusu korunarak afet riskinin olmadığı ya da az olduğu alana taşınmalıdır.
- Kırsal ve kentsel yerleşmelerde günlük yaşama ilişkin ihtiyaçlarda farklılık görüldüğü gibi kırsal alanlarında kendi içlerinde bölgeden bölgeye farklılıklar görülebilmektedir. Bu sebeple kırsal yerleşmelerde konutlar inşa edilirken yörenin

iklimi, coğrafi yapısı, kültürü, sosyal ve ekonomik faaliyetleri de göz önünde bulundurularak konut tasarımları yapılmalıdır.

Bu araştırmada Ayvacık ilçesi yakın çevresinde gerçekleşen ve büyük yıkımlara neden olan deprem sonrasında yeniden inşa sürecinde depremde en büyük yıkımların yaşandığı Yukarıköy ve depremin ana merkezlerinden olan Tuzla köylerinin afet sonrası yapılaşma düzenlerinin mevcut doku ile ve yerel kültür ile olan ilişkisi araştırılmaktadır. Mevcut doku ve yeni inşa edilen deprem konutları üzerinde incelemelerde bulunularak; yörede yaşayan çeşitli etnik gruplardan olan halkın deprem konutlarını kullanımı ve inşa edilen deprem konutlarının yöre halkı kültürü ve gündelik yaşamına uyumu irdelenmektedir. Alana ilişkin risk analizleri doğrultusunda gündelik ihtiyaçlara cevap veren, yöre kültürü ve coğrafyası ile uyumlu kırsal alan tasarım ilkeleri belirlenmiştir.

3. ÇANAKKALE AYVACIK SAHA ÇALIŞMASI

Çanakkale iline bağlı Ayvacık ilçesi sınırları dahilinde 2017 yılında 5.5 büyüklüğünde meydana gelen deprem sonrasında “deprem fırtınası” olarak adlandırılan sismik bir doğal afet yaşanmıştır. Yaşanan afet sonrasında kırsal alanlarda konut, depo, ağıl ve benzeri yapılarda yıkımlar meydana gelmiştir. Bu bağlamda Ayvacık ilçesinde meydana gelen afetler incelenerek yörenin afetselliği ortaya konmaktadır. Ayrıca yıkımların şiddetli olduğu Yukarıköy ve Tuzla kırsallarında doğal, yapılı çevre analizleri ve köy muhtarları ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle analiz edilerek yöre halkının afet sonrasında iyileşme süreçleri incelenmektedir.

Yapılan incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda Yukarıköy ve Tuzla Köylerinin hassasiyetlerinin afet sonrası yeni yerleşim sürecinde eski dokunun korunması, yeni konut tasarımının yöre halkı ile uyumu ve yöre halkının afet konutlarından memnuniyetleri analiz edilerek kırsal tasarım ilkeleri belirlenmektedir.

3.1 Çalışma Alanı Konumu

Çanakkale ili Ege ve Marmara Denizlerine kıyısı olan, Asya ve Avrupa kıtalarında sınırları bulunan Türkiye’nin en önemli Jeopolitik konumlarından biri olan Çanakkale Boğazına ev sahipliği yapmaktadır. Kuzeyden Edirne ve Tekirdağ illeriyle, doğudan Balıkesir ili ile çevrelenmiştir. Çanakkale (il merkezi), Ayvacık, Bayramiç, Biga, Bozcaada, Çan, Eceabat, Ezine, Gelibolu, Gökçeada, Lapseki, Yenice olmak üzere 12 ilçe yer almaktadır.

Çanakkale ilinin Ayvacık ilçesi 64 köy ve 2 beldeden oluşmaktadır. 2024 TUİK verilerine göre ilçede 35.088 kişi yaşamaktadır. İlçe genel olarak çok çeşitli yörük, türkmen, mübadil ve muhacir kültürlerine sahiptir. Özellikle yörük ve türkmen halkın yaşadığı köyler kültürlerine özgü yaşamlarını sıkı bir şekilde korumuş ve günümüzde de kültürel yaşamlarını devam ettirmektedir. Ayvacık ilçesi ekonomi alanında birçok farklı sektöre sahiptir. Saha çalışmasında edinilen bilgilere göre; Kazdağlarına yakın olan köylerde ormancılık ve hayvancılık, Tuzla ovası ve çevresinde tarım ve hayvancılık, sahil kesiminde ise turizm ve balıkçılık faaliyetleri görülmektedir.

Harita 3.1: Çalışma alanı konumu

İlçe birçok turistik alana sahiptir. Bu sebeple İstanbul başta olmak üzere çevre illerden gelen birçok yerli ve yabancı turisti misafir etmektedir. Assos Antik Kenti, Babakale, Gülpınar Apollon Smintheus (Smintheion) Tapınağı, Adatepe Zeytinyağı Müzesi, Tuzla Hüdavendigar Camii, Adatepe Kentsel Sit Alanı, Mıhlı Şelalesi ve Köprüsü, Afrodir Kaplıcası ve daha birçok turistik alana ev sahipliği yapmaktadır.

Yukarıköy köyünde yaşayan yerel halk “Yörük” etnik kökenine mensup olup konar göçer olarak hayatlarını sürdürmekteydi. Ancak 1843-1873 yıllarında gerçekleşen son iskân politikasıyla yerleşik hayata geçmişlerdir (Özezen Kahraman ve diğerleri, 2012). Saha çalışmasında edinilen bilgiler doğrultusunda; Merkez, Karaburun ve Aşağıoba mahalleleri olmak üzere üç mahalleden oluştuğu öğrenilmiştir.

Tuzla köyünde yaşayan yerel halktan edinilen bilgilere göre bölge Osmanlı Döneminde tuz üretimi ve ticareti konusunda büyük bir öneme sahip olmuş ve 18-19. Yüzyıllarda yerleşime başlanılmıştır. Son elli yılda civar köylerden Tuzla ovasında yapılan tarım sebebiyle Tuzla köyüne göçler meydana gelmiştir.

Çalışma alanı olarak Yukarıköy ve Tuzla Köyleri seçilmiştir. Bu iki köyün seçilmesindeki temel sebeplerden birkaçı şu şekildedir:

- Coğrafi olarak birbirlerine yakın konumda olması,
- Afetten sonra en çok yıkımın gerçekleştiği kırsal alanlardan olması,
- Tuzla Çayının iki köyde geçmesi,

- Yerel halkın aynı ekonomik sektörlere sahip olması,
- Afet konutlarının farklı kurumlarca inşa edilmesi,
- Köy tarihlerinin ve yerleşik yaşam süreçlerinin birbirinden farklı olmasıdır.

Yukarıda da belirtilen sebepler doğrultusunda birbirine yakın ancak farklı zaman dilimlerinde yerleşimin başladığı Yukarıköy ve Tuzla Köylerine ilişkin benzer afetlerin yaşanma durumlarının yüksek olması sebebiyle hassasiyetlerinin benzerlikleri ve farklılıkları doğrultusunda hassasiyetlerinin afet sonrası yeni yerleşimlerde irdelenmiştir.

3.2 Ayvacık İlçesinde Yaşanan Afetler

Ülkemizin sahip olduğu coğrafi konumu ve jeolojik yapısı nedeniyle birçok doğal afet sıklıkla meydana gelmektedir. Ayvacık ilçesi de kültürel, ekonomik ve turistik alanlara ev sahipliği yapmakla birlikte birçok afet türlerini bünyesinde barındırmaktadır.

Çanakkale İl Afet Azaltma Planı 2021 Raporuna göre Çanakkale ilini etkileyen afet türlerinin Deprem, Kütle Hareketleri (Heyelan-Kaya Düşmesi), Meteorolojik ve İklim Değişikliği Kaynaklı Afetler (Ekstrem Hava Olayları, Sel-Taşkın, Kuraklık), Deniz Kazaları ve Orman Yangınları olduğu belirtilmiştir. Ayvacık ilçesini ise deprem, heyelan, kaya düşmesi, orman yangını, sel ve taşkınların etkilediği görülmektedir (Çanakkale-IRAP, 2021)

Ayvacık'ta 6 Şubat 2017 tarihinde yaşanan merkez üssü Tuzla köyü 5.5 büyüklüğündeki depremin, hissedilebilir şiddetinin 7 olduğu hesaplanmıştır. 5.5 büyüklüğündeki deprem ve sonrasında yaşanmış depremler silsilesinde 1071 yapının ağır hasarlı olduğu tespit edilmiştir. Yöre halkından 575 kişi yeni konut sahibi olmuştur. Yine 20 Şubat 2019 tarihinde yaşanan 5.3 büyüklüğündeki depremde 149 yapının ağır hasarlı olduğu tespit edilmiştir. Yöre halkından 30 kişi yeni konut sahibi olmuştur (Çanakkale-IRAP, 2021).

Ayvacık ilçesi geneli itibarıyla eğimli bir yapıya sahiptir. AFAD tarafından Bütünleşik Afet Tehlike Haritalarının Hazırlanması Projesi kapsamında yapılan arazi çalışmaları neticesinde Ayvacık ilçe genelinde 4 adet heyelan olduğu tespit edilmiştir.

Ayvacık ilçesi Kazdağlarının önemli bir kısmına ev sahipliği yapmaktadır. Sınırları içerisindeki birçok köy ve turizm tesisine dağ yoluyla ulaşım sağlanmaktadır. Ayvacık

ilçe sınırları içerisinde 73 adet kaya düşme olayı tespit edilmiştir. Ayvacık ilçesi Behramkale Köyü Assos Antik Liman Mevkiinde meydana gelen kaya düşmesi sebepleriyle şevlendirme ve kontrollü kaya kırımı işlemleri yapılmaktadır. Ayrıca bahsi geçen mevkide 2015 yılında riskli alanlar tespit edilmiş ve sonrasında düşme olayları gözlemlenmiş ve birden fazla işletmede hasara sebep olduğu tespit edilmiştir. Bu olaylar sonucunda 19.03.2021 tarih 3661 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Afete Maruz Bölge ilan edilmiştir (Çanakkale-IRAP, 2021).

Kaz dağlarında iklim ve rüzgârın neden olduğu yangınlar yaşanabilmektedir. Ayrıca yöre halkının zirai sebeple yaptıkları anızlar kontrolden çıkarak bazı büyük yangınlara sebebiyet verebilmektedir. Ayvacık ilçe sınırlarının dahil olduğu İntepe Orman İşletme şefliği yangına hassas birinci derece orman alanları yer almaktadır.

Tuzla Çayının geçtiği bölgelerde özellikle Ayvacık barajı yapılmadan önceki dönemlerde yoğun olarak sel ve taşkınlar görülmekteydi. Mevcut durumda da halen şiddetli yağışların yaşandığı dönemlerde yükseltisi az olan köylerde taşkın görülmektedir. Küçükkuşu'da etkili olan yağış ile mevcut kar örtüsündeki erimeyle birlikte Ilıca Derecesi ve Mıhlı Çayı taşmış ve 23 hayvan telef olmuş, 22 konut ve 37 işyeri zarar görmüştür (Çanakkale-IRAP, 2021).

Ülkemiz ve dünya için tarihi, kültürel ve ekonomik yönden çok önemli olan Ayvacık ilçesinin birçok farklı türdeki afetler nedeniyle afet riski altında olduğu görülmektedir. Ayvacık ilçesinin birçok farklı türdeki afetler nedeniyle afet riski altında olması sebebiyle yapılacak kırsal alan tasarım projesi kırsal alanlarda meydana gelen afetler sonucunda oluşan yıkımların, yenilenme ve yeniden yapım sürecinde mevzuatta eksiklerin olduğu, tarihi dokuya ve kültüre uygun şekilde yapılmadığı görülmektedir.

Saha çalışması sırasında yapılan gözlemler neticesinde; Ayvacık ilçesinin her bir köyünde farklı etnik gruptan, farklı ekonomik kazançları olan, farklı kültür ve geleneklere sahip halk yaşamaktadır. Bu denli çeşitli ve kültürel mirasa sahip köylerin afet sonrasında mevcutta çok büyük yıkım ve kayıpları yaşanmışken bir de aidiyet hislerinin olduğu organik dokuyu, yapıları ve çevreyi değiştirerek, kendilerini ait hissettikleri ortamdan uzaklaştırmak afetten sonraki süreçte ikinci bir yıkıma sebebiyet vermektedir. Tek tür yapı tipolojileri her köye uymadığı ve yer seçimi konusunda da insanlar arasında memnuniyetsizlikler yaşandığı görülmektedir.

Bu hususta her bir köy için kültür ve gelenekleri, coğrafi yapıları, ekonomik durumları göz önüne alınarak eski kentsel dokunun yenilendiği ve yeni yapı inşa sürecinde de korunduğu kişilerin beklenti ve isteklerinin karşılandığı adaletli bir kırsal tasarım süreciyle problemlerin çözüme kavuşması hedeflenmektedir.

3.2.1 Yörenin depremselliği

Ayvacık ilçesi AFAD tarafından hazırlanan deprem bölgesi haritasında 1. derecede yer almaktadır. İlçe sınırları içerisinde deprem oluşabilen ve farklı doğrultularda uzanan birbirlerine yakın ve kesişimleri olan çok sayıda fay hatları bulunmaktadır. Bu fay hatlarından en önemlileri Kestanbol Fayı, Gülpınar Fayı ve Tuzla Fayıdır. Ayrıca yaşanan küçük şiddetteki bir depremde fay hatlarının birbirini etkilemesi sonucunda bölgede depremler silsilesi meydana gelmektedir (Kahraman ve diğerleri, 2017).

Ayvacık ve çevresi konumu itibari ile depremsellik durumu bakımından oldukça aktif fay sistemlerinin denetimindeki Biga yarımadasında bulunmasının yanında, Kuzey Anadolu Fayı'nın sağ yanal karakterini ve yine Ege açılma sisteminin önemli unsuru konumundadır. Bu durum çevresel gerilmeyi de beraberinde getirecektir. Fay sistemi üzerinde önemli gerilmelerin oluşturduğu yüklemeler üst kabuktaki kırılmaları etkileyecek, bu oldukça aktif depremsel bölge içinde birbirine yakın fay sistemleri deprem serisi olarak kendini gösterecektir (Bekler ve Demirci, 2018).

Kahraman ve diğerleri (2017) yörenin depremselliği üzerine araştırmalar yaparak yörenin deprem tarihçesini oluşturarak Antik çağlarda alanda çok sayıda yıkıcı depremden bahsetmektedir. Kahraman ve diğerleri (2017)'e göre; Antik kaynaklarda 1300 yıl önce Midilli'deki ve Assos antik kentinde gerçekleşen bir depremden bahsedilmektedir. Roma dönemine ait M.Ö. 7 ve 8. yüzyıllardaki yapılar depremde yıkılmıştır. Sonraki tarihlerde M.Ö. 9. yüzyılda olduğunu tahmin edilen dönemde büyük bir depremden söz ettiği belirtilmiştir. Bunların dışında antik dönemlerde bölgede meydana gelen M.Ö. 360 yılında Hellespontos, Gelibolu Yarımadası ve Çanakkale Boğazı kıyılarını etkileyen büyük bir depremin yaşandığı, M.S. 2. yüzyıl ortalarında Batı Anadolu ve Ege'nin tamamını etkisi altına alan büyük depremler gerçekleşmiştir.

M.S.160-161 yıllarında yaşanan şiddetli depremlerin Tuzla Çayının yatağını da değiştirdiği ihtimali düşünülmektedir. Mevcutta Tuzla köyü ile Ege denizi arasında, Tuzla ovası içinde tek başına duran antik köprü geçmişte yaşanmış büyük bir depremi

kanıtlar niteliktedir. Depremi en fazla yıkıma neden olduğu Taşagıl köyünden 4.5 km. uzaklıkta ve Tuzla Çayı'nın yaklaşık 200 m yakınında yer alan bu taş köprü Çanakkale bölgesindeki en iyi korunmuş antik köprülerden biridir. M.S. 1. Yüzyılda inşa edilen bu köprünün döşeme taşları incelendiğinde neredeyse hiç kullanılmadığının tespit edildiği ve inşasından kısa bir süre sonra meydana gelen bir depremin köprüyü tamamen kullanım dışı bıraktığını belirtilmiştir. Fay hattında olduğu anlaşılan Tuzla Çayının böyle bir depremle yatak değiştirmiş olmasının yüksek olasılık olduğu düşünülmektedir (Kahraman ve diğeri, 2017).

M.S. 344 yılında Trakya'dan başlayarak, Çanakkale boğazı ve çevresinden Tokat Niksar'a kadar uzayan bir alanda depremler meydana gelmiştir. M.S. 477/480 yılının 24-25-26 Eylül tarihlerinde yaşanan depremler Bozcaada'dan İstanbul'a kadar tüm Marmara bölgesinde yıkımlara neden olmuştur (Kahraman ve diğeri, 2017).

1 Haziran 1707 Biga Depremi, 6 Mart 1737 Biga Depremi, 19 Mart 1737 Biga Depremi, 23 Şubat 1865 ve 7 Mart 1867 Midilli Depremlerinde de genel olarak yıkıcı ve hasara neden olan depremler olduğu belirtilmiştir. Bazı depremlerin sonucunda ege adalarında kaymalar olduğu ve depremlerin geniş bir coğrafyada hissedildiğinden ayrıca birbirini takip eden ve yıkıma neden olan artçılarında devam ettiğİ belirtilmiştir. (Kahraman ve diğeri, 2017).

1900 yılında M=5.2 büyüklüğünde Ayvacık, 1935 yılında M=6.3, 5.2 büyüklüklerinde Biga, 1944 yılında M=6.8 büyüklüğünde Ayvalık-Ayvacık, 1953 yılında M=7.2 büyüklüğünde Yenice, 1968 yılında M=5.2 büyüklüğünde Ezine, 1972 yılında M=6,2 büyüklüğünde Edremit Körfezi, 1983 yılında M=5.2 büyüklüğünde Ayvacık ve 1983 yılında M=5.8 büyüklüğünde Biga'da depremler gerçekleşmiştir (Kahraman ve diğeri, 2017).

3.2.2 Şubat 2017 depremi ve sonrasında yaşananlar

Ayvacık ilçesinde Gülpınar ve çevresinde 15 Ocak 2017'de başlayan ve 6 Şubat 2017'de daha kuvvetli ve devamlı yüzeye yakın alanda sismik hareketlerle “deprem fırtınası” olarak adlandırılan depremler yaşanmıştır. Bir aydan fazla süren bu deprem fırtınası sırasında çeşitli büyüklüklerde depremler meydana gelmiştir.

Büyüklüğü 2.0'den fazla 1450 depremler içerisinde 19 adet deprem 4.0'den büyük, 4 adet deprem ise 5.0'ten büyüktür. Artarda meydana gelen 4.0'den büyük depremler

bölgedeki köylerde çok sayıda zayıf ve eski yapıda ağır, orta ve hafif hasara neden olmuştur. Halk kurulan konteynır ve çadırlarda geçici olarak barınmıştır. Deprem alanda daha önceleri fazla bilinmeyen ve Türkiye Diri Fay haritasında bulunmayan yeni bir fayın varlığını ortaya çıkarmıştır (Eğidoğan, 2017).

Kahraman ve diğerleri (2017)'e göre Ayvacık depreminin en önemli özelliği depremin büyüklüğündense deprem sayısı ve yıkım etkisinin literatürde tanımlanan yıkım etkilerinden fazla olmasıdır. Meydana gelen 4 ve üzeri büyüklükteki depremlerde yerleşmelere göre değişmekle birlikte 8-10 şiddetinde hasarlar meydana geldiği ifade edilmiştir. Örneğin literatürde 5-5,9 büyüklüğündeki depremler orta şiddetteki depremler grubunda tanımlanmaktadır. Ancak özellikle Yukarıköy, Gülpınar, Taşağıl ve Tuzla'da şiddetli ve çok şiddetli etki yaratmıştır (Kahraman ve diğerleri, 2017).

Çamköy ve Paşaköy Segmentlerine ait fay kolları Tamiş Köyü güneyinde birbirlerine oldukça yaklaşmakta ve bir aktarım rampasıyla birlikte birbirine bağlanmaktadır. Tuzla Fayı'na ait iki segmentin bu noktada birleşerek tek bir deprem üretmesi halinde Wells & Coppersmith (1994)'e göre $M_w=6.7$ büyüklüğündeki bir depreme karşılık gelen enerjinin açığa çıkabileceği öngörülebilir (Sözbilir ve diğerleri, 2017).

Çamköy Segmenti $M_w=6.41$ büyüklüğünde deprem üretecek potansiyele sahiptir. Henüz kırılmayan Paşaköy segmenti ise, $M_w=6.18$ büyüklüğünde bir deprem üretme potansiyeline sahiptir (Kürçer ve Elmacı, 2017; Aktaran: Sözbilir ve diğerleri, 2017). Bu değerlendirmeler, bölgenin deprem faaliyeti konusunda aktif olduğunu, yapılaşma sisteminde bir iyileşme gerçekleşmemesi durumunda gelecekte de 2017 depreminde yaşanan yıkımların devam edebileceğini göstermektedir.

Nitekim 20 Şubat 2019 tarihinde Ayvacık ilçesi Tartışık Köyüne yaklaşık 3.5 km uzaklıkta yerin 5.95 km derinliğinde 5.0 büyüklüğünde deprem meydana gelmiştir. Deprem sonucunda bazı yapılarda çatlaklar meydana gelmiştir (Çanakkale Valiliği, 2019). 21 Ocak 2025 tarihinde Ege denizinde Ayvacık ilçesinden 6.62 km uzaklıkta ve yerin 8.65 km derinliğinde 5.2 büyüklüğünde deprem meydana gelmiştir (Anadolu Ajansı, 2025). Bu depremlerle birlikte bölgedeki fay hatlarının aktif olduğu ve ileri tarihlerde de deprem olabileceğini göstermektedir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Deprem Araştırma ve Uygulama Merkezi Diri Fay Araştırma Grubu'nun araştırmalarına göre; Genel olarak ortaya çıkan şiddetli ve çok şiddetli

etkinin nedeni eski ve kalitesiz malzemeden üretilmiş yapı stoklarının olmasıdır. Özellikle Tuzla ve Yukarıköy'e ait yığma yapıların ağır hasar aldıkları tespit edilmiştir. Bu hasarların ana nedenleri (Sözbilir ve diğerleri, 2017);

1. Yerleşim alanlarının aktif fay üzerinde veya ana faya bağlı sentetik ve antitetik faylar üzerinde konumlanması,
2. Yerleşim alanlarının oluşan depremlerin dış merkezlerine yakın yerlerde bulunması,
3. Taşıyıcı sistemi olmayan ve deprem yönetmeliğine göre yapılmamış olan yığma bina tipindeki yapılaşmaların varlığı,
4. Bu bölgede Diri Fay-Zemin-Yapı ilişkisinin doğru kurulamaması şeklinde açıklanabilir.

Yaşanan “deprem fırtınası” sonrasında Ayvacık ilçesine bağlı kırsal yerleşimlerin büyük bir kısmında yapılarda ve eklentilerinde hasar meydana gelmiştir. Yapıların yaklaşık olarak yarısı ağır ya da hafif hasar görmüştür.

Hasarın en fazla olduğu kırsal yerleşimler havzanın aşağı kesiminde yer alan Gülpınar Beldesi, Yukarıköy Köyü, Çamkalabak Köyü, Tuzla Köyü, Bademli Köyü, Taşboğaz Köyü ve Kösedere Köyüdür (Kahraman ve diğerleri, 2017).

Tuzla Köyü erken Osmanlı döneminden beri yerleşme alanı olan çok eski taş evlerin bulunduğu yerleşme olması nedeni ile köyün eski yerleşim yerinde daha fazla yıkım olmuştur. Yukarıköy, Çamkalabak ve Taşağıl gibi köyler ise sahada en genç yerleşmeler olmasına rağmen göçebe kültürün izlerini taşıyan bu yörük yerleşmelerinde depreme dayanıklı konut yapma gelenek ve kültürü oluşmadığı için büyük hasarlar oluşmuştur (Kahraman ve diğerleri, 2017).

Görüldüğü üzere Ayvacık kırsalı ve yakın çevresi geçmiş dönemlerden günümüze kadar olan süreçte çeşitli ve çok sayıda depremler meydana gelmiştir. Yaşanan depremlerin sonucunda yapılarda hasarlar ve yıkımlar meydana gelmiştir.

Deprem sonrasında kırsal yerleşimler yeniden kurulmuştur. Gelecekte de bu durumların yaşanabileceği ön görüldüğünden bahse konu kırsal yerleşmelere ilişkin dirençli yerleşme ilkelerinin benimsenmesi gerekmektedir.

3.3 Ayvacık İlçesi Yukarıköy ve Tuzla Köyüne İlişkin Analizler

Şubat 2017’de gerçekleşen deprem silsileleri sırasında büyük yıkımlar yaşanan Çanakkale ili, Ayvacık ilçesi, Yukarıköy ve Tuzla köyleri çalışma alanı olarak seçilmiş ve ArcGIS programı kullanılarak alana ilişkin doğal yapı analizleri ve arazi çalışmaları sonucunda yapılı çevre analizleri yapılarak bahse konu alana ilişkin inceleme ve tespitlerde bulunulmuştur.

3.3.1 Doğal yapı analizleri

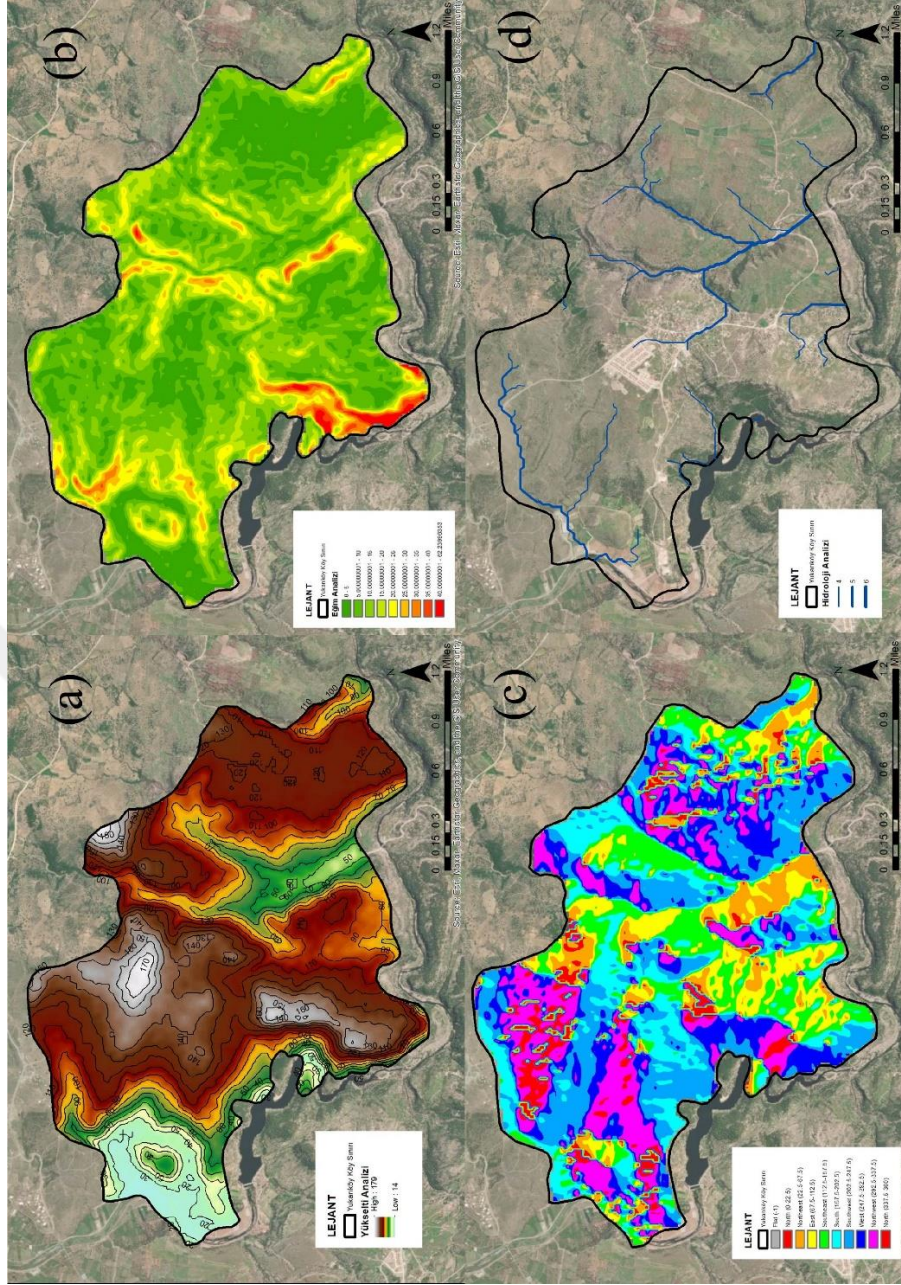
Bu bölümde Yukarıköy ve Tuzla köyü kırsallarına ilişkin analiz, incelemeler ve üst ölçek değerlendirmeler DEM verisi kullanılarak ArcGIS programı üzerinden eğim, yönlenme, hidroloji ve yükselti analizleri yapılarak çalışma alanının doğal yapısı hakkında aşığıda belirtilen tespitlerde bulunulmuştur.

Yukarıköy doğal yapı analizleri

Yapılan  st ölçek analizler doğrultusunda Harita 3.2 a’da görseline yer verilen Yükselti Analizinde görülüğü üzere en düşük y ksekl k deniz seviyesinden 14 metredir. En yüksek ise 179 metre yüksekte yer aldığı, köy yerleşiminin ise ortalama olarak deniz seviyesinden 130-150 metre yükseklikteki mesafede konumlandığı ayrıca afet konutlarının eski köy yerleşimine göre daha yüksek alanda konumlandığı tespit edilmiştir.

Harita 3.2 b’de görseline yer verilen Eğim Analizinde görüldüğü üzere köy y z l ç m n n genel olarak %5 ile %15 eğim aralığına sahiptir. Köy sınırlar içerisindeki %40 ile %62 eğim aralığına sahip en eğilimli bölgenin çalışma alanının güney kısmında yer aldığı köy yerleşim alanının ise ortalama %5- %15 eğim aralığı üzerinde konumlandığı tespit edilmiştir.

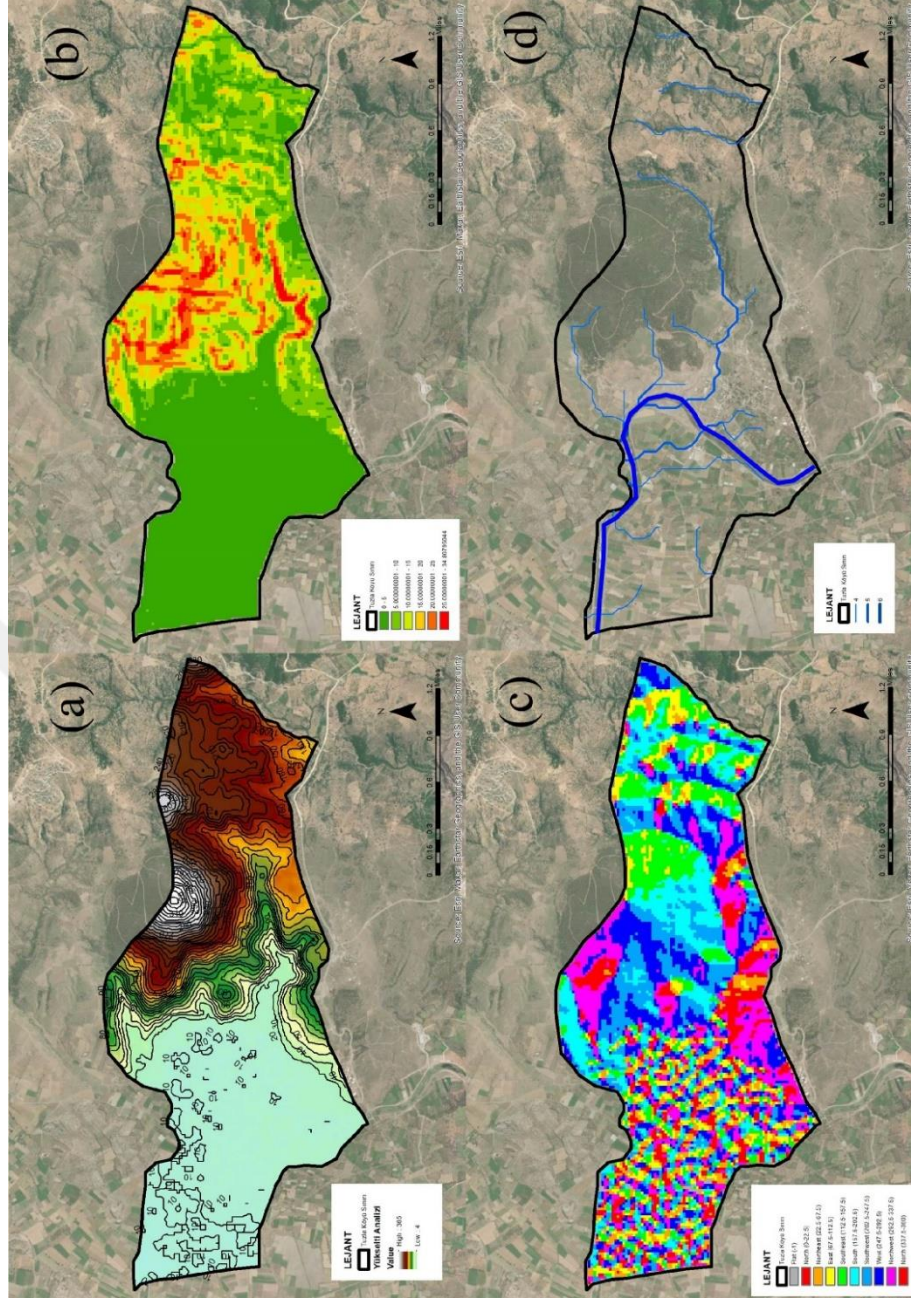
Harita 3.2 c’de görseline yer verilen Yönlenme Analizinde görüldüğü üzere köy sınırlarının genel olarak yönlenmenin güney-güneydoğu ve batı-kuzeybatı yönlerine olduğu tespit edilmiştir. Harita 2 d’de görseline yer verilen Hidroloji Analizinde görüldüğü üzere köy sınırları içerisinde akarsuların geçtiği ayrıca köy sınırının güney batısından Tuzla çayının geçtiği tespit edilmiştir.

Harita 3.2: Yukarıköy doğal yapı analizleri

Tuzla Köyü doğal yapı analizleri

Yapılan üst ölçek analizler doğrultusunda Harita 3.3 a’da görseline yer verilen Yükselti Analizinde görüldüğü üzere en düşük yükseklik deniz seviyesinden 4 metre, en yüksek ise 365 metre yukarıda yer aldığı, köy yerleşiminin ise ortalama olarak deniz seviyesinde 20 metreden başlayarak 100 metre mesafe aralığında engebeli bir alanda konumlandığı ayrıca afet konutlarının eski köy yerleşimine göre daha yüksekte konumlandığı tespit edilmiştir.

Harita 1.3: Tuzla Köyü doğal yapı analizleri

Harita 3.3 b’de görseline yer verilen Eğim Analizinde görüldüğü üzere köy yüzölçümünün genel olarak %10 ile %15 eğim aralığına sahip olduğu, %25 ile %34 eğim aralığına sahip köy sınırları içerisindeki en eğimli bölgenin çalışma alanının doğu kısmında yer aldığı köy yerleşim alanının ise ortalama %5- %15 eğim aralığı üzerinde konumlandığı tespit edilmiştir.

Harita 3.3 c’de görseline yer verilen Yönlenme Analizinde görüldüğü üzere köy sınırlarının genel olarak yönlenmenin güney-güneydoğu ve kuzeybatı yönlerine olduğu

tespit edilmiştir. Harita 3 d’de görseline yer verilen Hidroloji Analizinde de görüldüğü üzere köy sınırları içerisinde akarsuların geçtiği ayrıca köy sınırının tam ortasından Tuzla çayının geçtiği tespit edilmiştir.

3.3.2 Yapılı çevre analizleri

Çalışmanın bu bölümünde gerçekleştirilen saha çalışması sonucunda Yukarıköy ve Tuzla köyü kırsal yerleşimlerine ilişkin yapı sotoğu hakkında bilgi edinilmiştir. Yukarköy kırsal yerleşiminde toplam 365 yapı, Tuzla kırsal yerleşiminde ise toplam 429 yapı incelenmiştir. İncelenen yapılar üzerinden kırsal yerleşimlerin yapıli çevreleri hakkında tespitlerde bulunulmuştur.

Yukarıköy Köyü yapıli çevre analizleri

Yukarıköy köyüne ilişkin olarak yapılan arazi çalışması doğrultusunda kırsal yerleşmeye özgü yapıli çevre durumlarının tespitleri yapılarak kat yüksekliği analizi, fonksiyon analizi, yol kademelenmesi, doluluk- boşluk analizi analizleri yapılarak çalışma alanının mevcut durumu ortaya konulmak istenilmiştir.

İlk olarak ArcGIS programı üzerinden uydu görüntüsü kullanılarak halihazır haritası oluşturulmuş ve arazi gezisi sonrasında elde edilen veriler ArcGIS programı kullanılarak halihazır üzerine işaretlenmiştir.

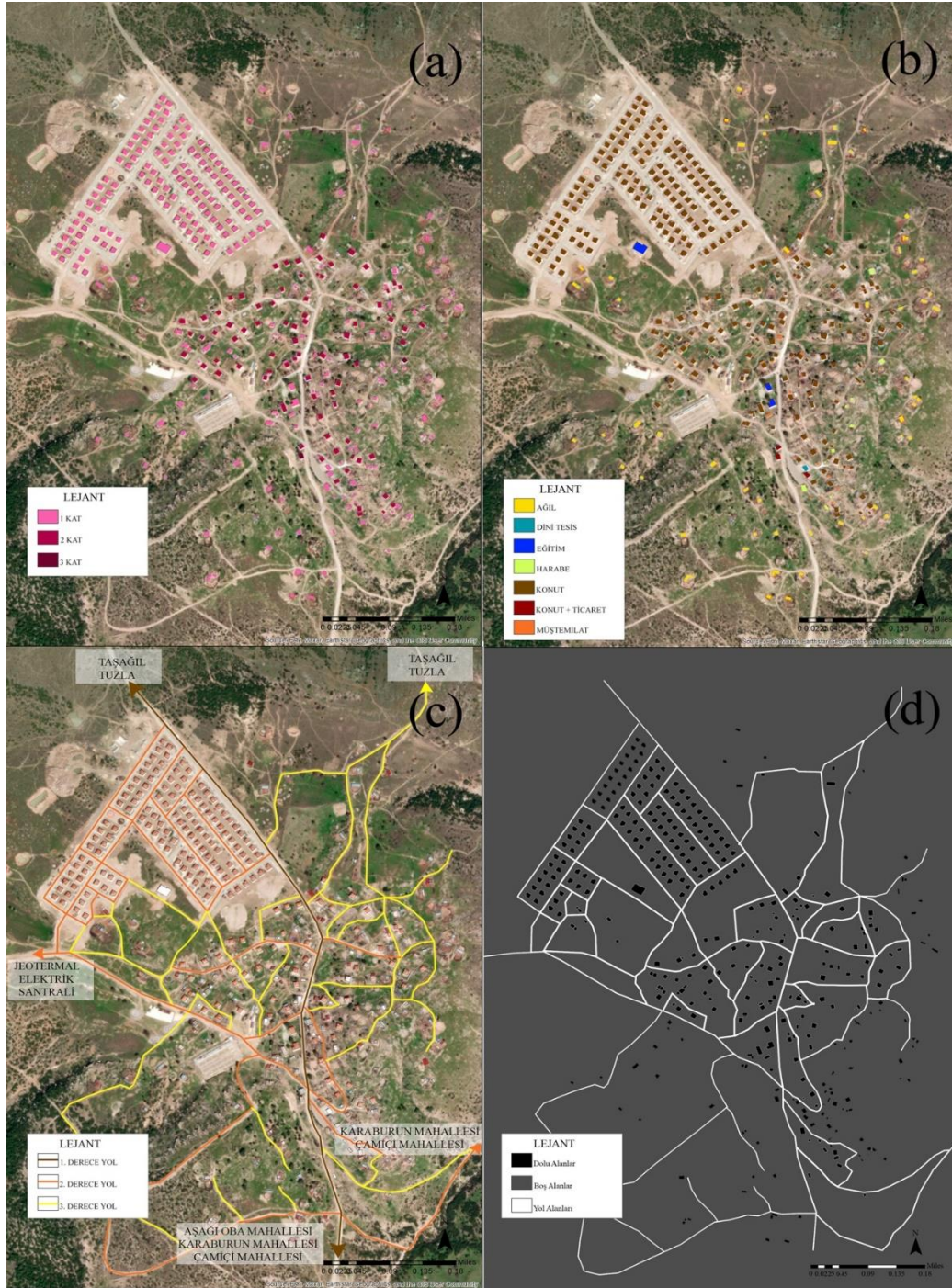
Yukarıköyde yapılan saha gezisi sonucunda Harita 3.4 a’da görseline yer verilen Kat Adedi Analizinde görüldüğü üzere köyde bulunan yapıların kat yükseklikleri 1 ve 3 kat arasında değişmektedir. Grafik 3.1 a’da görüldüğü üzere köy yapı stoğunun %77’si 1 katli yapılardan oluşmaktadır.

Ayrıca deprem sonrasında inşa edilen yeni konutlar tek katli olarak inşa edilmiştir. Bununla birlikte Harita 3.4 a ve b’de görüldüğü üzere ağıl ve müstemilat fonksiyonlarında kullanılan yapılarda tek katli olarak inşa edilmiştir. Köy yapı stoğunun %22’lik kısmını oluşturan 2 katli yapılar ise köy eski yerleşim bölgesinde konumlanmıştır.

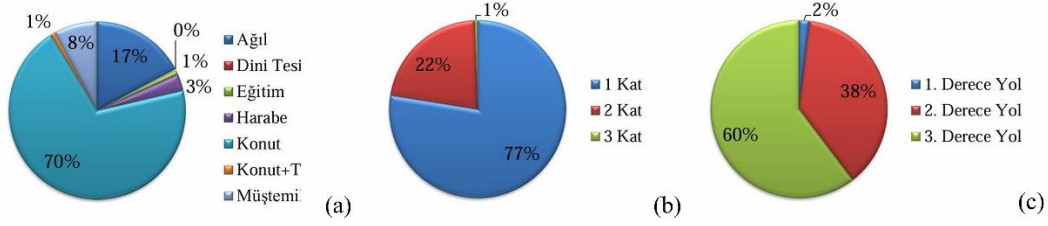
Harita 3.4 b’de de yer alan Fonksiyon Analizinde görüldüğü üzere köyde bulunan yapı fonksiyonlarının ağıl, dini tesis, eğitim, harabe, konut, konut + ticaret ve müstemilat olmak üzere 7 farklı tür olduğu belirlenmiştir. Belirlenen 7 farklı fonksiyon türüne ilişkin tespitler ise şu şekildedir:

Köyün geçim kaynaklarından biri olan küçükbaş hayvancılığın yapıldığı ağıllar Harita 3.4 b’de görüldüğü üzere genel olarak köy yerleşiminin çeperlerinde konumlanmıştır. Grafik 3.1 a’da görüldüğü üzere köy yapı stoğunun %17’sini oluşturmaktadır.

Dini tesis yapısı 2017 şubat depreminde hasar görmüş ve yerine prefabrik bir yapı yapılmıştır. Halen bu prefabrik yapı ile hizmet verilmektedir.

Harita 3.4: Yukarıköy Köyü yapıli çevre analizleri

Grafik 3.1: Yukarıköy Köyüne ilişkin yapıli çevre analizleri istatistikleri

Yukarıköy köyünde 2017 şubat depremi öncesinde 2 farklı yapıda eğitim hizmeti verildiği tespit edilmiştir. Ancak deprem sonrasında bu yapıların hasar aldığı, yeni inşa edilen konut bölgesinde bir okulun daha inşa edildiği ve toplamda köyde 3 adet eğitim binasının olduğu tespit edilmiştir.

Harabe fonksiyonuna ilişkin genel olarak deprem sonrasında hasar gören ve yıkılan binaların olduğu, bazı noktalarda ise hasarlı binaların harabe olarak varlığını sürdürdüğü, genel olarak yerleşimin doğu kısmında bu yapıların yer aldığı tespit edilmiştir. Grafik 3.1 b’de görüldüğü üzere Harabe fonksiyonunda bulunan yapılar köy yapı stoğunun %3’lük kısmını oluşturmaktadır.

Harita 3.4 b’de görüldüğü üzere Konut fonksiyonu yoğun olarak afet sonrası yeni inşa edilen konut bölgesinde yoğunlukta ve birbirlerine daha yakın konumlanmıştır. Eski yerleşim bölgesinde ise birbirinden uzak ve geniş bahçe kullanımına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 1 b’de görüldüğü üzere köy yapı stoğunun %70’lik kısmını Konut fonksiyonu oluşturmaktadır. Konut + Ticaret fonksiyonuna ilişkin 3 yapı bulunduğu bunlardan 2’sinin köy kıraathanesi, 1’inin ise bakkal olduğu tespit edilmiştir. Bu 3 yapıda birbirine yakın alanlarda ve eski yerleşim alanında yer almaktadır.

Müştemilat fonksiyonu eski yerleşim bölgesinde konutlara bitişik ya da bahçe içerisinde depolama, garaj, tuvalet ve benzeri ihtiyaçları karşılamak için inşa edilmiş yapılardır. Grafik 3.1 b’de görüldüğü üzere köy yapı stoğunun yaklaşık %8’lik kısmını oluşturmaktadır.

Harita 3.4 c' de görseli yer alan Yol Kademelenmesi Analizinde de görüldüğü üzere köyde 3 farklı çeşitte yol kademelenmesi yer almaktadır. Köy yollarına ilişkin şu tespitler yapılmıştır:

Yeni inşa edilen konutların doğusundan ve eski köy yerleşiminin merkezinden geçen yol ana ulaşımı ve çevre köylere bağlantıyı sağlayan ulaşım yolu 1. Derece yol kademesine sahiptir. Yeni inşa edilen konutların olduğu bölge 2. Derece yol kademesine sahip yollarla çevrelenmiş ve yapı adaları oluşmuştur.

Eski yerleşimin bulunduğu bölge genel olarak 1. Derece yola 2. Derece yollarla bağlantı sağlanmış ve 3. Derece yollarında 1. Derece yola bağlandığı tespit edilmiştir. Genel olarak 3. Derece kademeye sahip yollar eski yerleşim alanında yer almakta ve konutlara erişimin bu yollar üzerinden gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Grafik 1 c'de görüldüğü üzere köy yollarının %2'si 1. Derece Yol Kademelenmesine, %38'i 2. Derece Yol Kademelenmesine ve %60'ı ise 3. Derece Yol Kademelenmesine sahiptir. Genel olarak köy içi ulaşım eski köy yerleşiminde 3. Derece Yol Kademelenmesi ile yeni köy yerleşiminde ise 2. Derece Yol Kademelenmesi ile sağlanmaktadır.

Harita 3.4 d'de görseli yer alan Doluluk- Boşluk Analizinde de görüldüğü üzere köyde bulunan yapıların yoğunluğu ve yapı adalarının doluluğu eski yerleşim bölgesi ve yeni inşa edilen konut bölgesinde farklılıklar görülmektedir. Deprem sonrasında inşa edilen konutların yer aldığı bölgede yapı yoğunluğu daha fazladır.

Yapıların birbirine yakın ve sıralı bir şekilde konumlandığı tespit edilmiştir. Eski köy yerleşiminin konumlandığı alanda ise yapı yoğunluğunun daha az olduğu ve yapıların birbirinden uzakta ve dağınık olarak konumlandığı tespit edilmiştir.

Harita 3.5'te Yukarıköy kırsalına ilişkin örneklem alanlarda ada, parsel ve yapı ilişkilerine yer verilmiştir. Yukarıköy kırsalından A, B, C ve D örneklem alanları üzerinden yapılan incelemede;

Harita 3.5 A'da görüldüğü üzere afet konutlarının inşa edildiği ve köy yerleşiminin en kuzeyinde konumlanan parsellerin ızgara sisteme sahiptir. Dikdörtgen biçiminde oluşturulduğu, konutların ise bu parsellerin orta noktalarına konumlandığı tespit

edilmiştir. Yapılan saha çalışmasında bu parsellerin içerisinde fırın, kümes ve kamelya gibi yapıların inşa edildiği tespit edilmiştir.

Harita 3.5 B’de görüldüğü üzere köyün en doğusunda konumlanan yapı adası içerisinde farklı parseller görülmekte ve parseller dikdörtgen şeklinde oluşmuştur. Saha çalışmasında gözlemlenen mülkiyetleri belirten duvarlar ile tapu da yer alan parseller genel olarak uyumludur. Parseller içerisinde konutlar genel olarak parsel köşe noktalarına konumlanmıştır. Saha çalışmasında parsel içerisinde kümes, müştemilat ve tuvalet yapılarının da yer aldığı gözlemlenmiştir.

Harita 3.2: Yukarıköy köyü ada, parsel, yapı ilişkisi analizi

Harita 3.5 C’de görüldüğü üzere köyün afet konutlarının hemen alt kısmında yapı adası içerisinde farklı parseller görülmekte ve parseller dağınık olarak yer şekilleriyle bağlantılı olarak oluşmuştur. Saha çalışmasında gözlemlenen mülkiyetleri belirten duvarlar ile tapu da yer alan parseller genel olarak uyumludur. Parseller içerisinde konutlar genel olarak parsel köşe noktalarına konumlanmıştır. Saha çalışmasında parsel içerisinde kümes, müştemilat ve tuvalet yapılarının da yer aldığı gözlemlenmiştir.

Harita 3.5 D’de görüldüğü üzere Köy meydanında konumlanmıştır. Yapı adası dini tesis ve ticaret fonksiyonları yer almaktadır. Ayrıca eğitim yapılarının tam karşısında konumlanmaktadır. Yapı adası genel olarak köyün en yoğun yapı adalarından biridir. Ayrıca saha çalışmasında yapılan gözlemlerde mülkiyet sınırları tam olarak tespit edilememiştir.

Tuzla Köyü yapıları çevre analizleri

Tuzla köyüne ilişkin olarak yapılan arazi çalışması doğrultusunda kırsal yerleşmeye özgü yapıları çevre durumlarının tespitleri yapılarak fonksiyon analizi, kat yüksekliği analizi, doluluk- boşluk analizi, yol kademelenmesi analizleri yapılarak çalışma alanının mevcut durumu ortaya konulmak istenilmiştir.

İlk olarak ArcGIS programı üzerinden uydu görüntüsü kullanılarak halihazır haritası oluşturulmuş ve arazi gezisi sonrasında elde edilen veriler ArcGIS programı kullanılarak halihazır üzerine işaretlenmiştir.

Yukarıköy köyünde yapılan arazi gezisi sonucunda Harita 3.6 A’da görseline yer verilen Kat Adedi Analizinde de görüldüğü üzere köyde bulunan yapıların kat yükseklikleri 1 ve 3 kat arasında değişmektedir. Grafik 3.2 A’da görüldüğü üzere köy yapı stoğunun %81’i 1 katlı yapılardır. Deprem sonrasında inşa edilen yeni konutlar afetzedelerin isteklerine göre 1 ya da 2 katlı olarak eski konutlarının bulunduğu alanlara inşa edilmiştir. Ancak yeni alana yapılan afet konutları ise yalnızca 1 katlı olarak inşa edilmiştir. Bununla birlikte ağıl ve müştemilat fonksiyonlarında kullanılan yapılarda köy genelinde tek katlı olarak inşa edilmiştir. Harita 3.6 A’da görüldüğü üzere 2 katlı yapılar genel olarak Yeni Tuzla ve Eski Tuzla köylerinin birbirlerine yakın olduğu alanlarda görülmektedir. Genel olarak Harita 6 B’de yer verilen fonksiyon analizi ile de karşılaştırıldığında Konut+Ticaret fonksiyonunun yer aldığı yapılar 2 katlı yapılar olarak

tespit edilmiştir. Ayrıca Grafik 3.2 A’de görüldüğü üzere köy yapı stoğunun %18’lik kısmı 2 katlı yapılardan oluşmaktadır.

Harita 6 B’de yer alan Fonksiyon Analizinde de görüldüğü üzere köyde bulunan yapı fonksiyonlarının ağıl, dini tesis, eğitim, harabe, konut, konut + ticaret ve müstemilat olmak üzere 8 farklı tür olduğu belirlenmiştir. Belirlenen 8 farklı fonksiyon türüne ilişkin tespitler ise şu şekildedir:

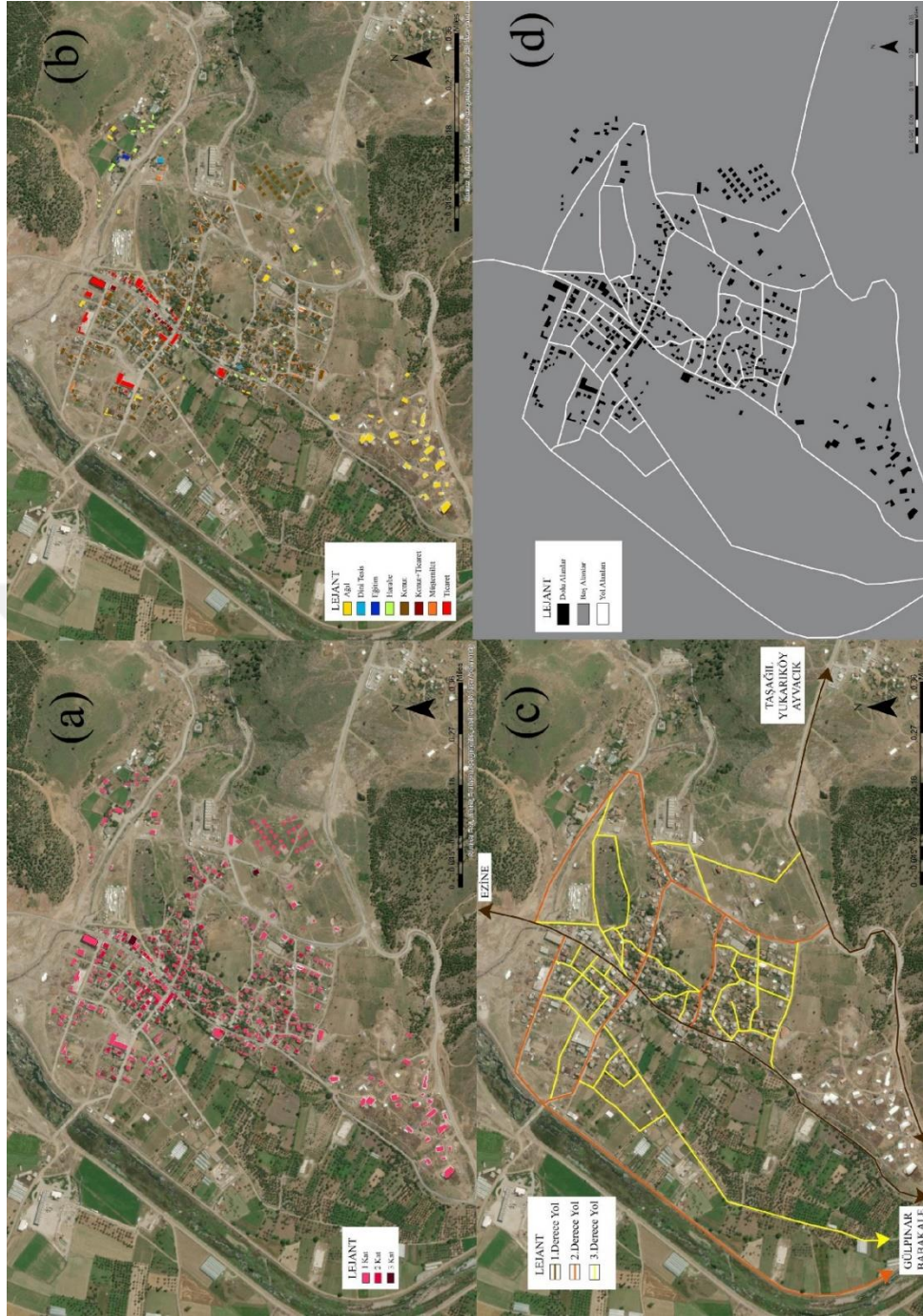
Köyün geçim kaynaklarından biri olan küçükbaş hayvancılığın yapıldığı ağıllar Harita 3.6 B’de görüldüğü üzere genel olarak köy yerleşiminin çeperlerinde konumlanmıştır. Ancak köy Eski Tuzla ve Yeni Tuzla olarak iki farklı yerleşim alanından oluştuğu için Yeni Tuzla mevki olan alanlarda yerleşim içerisinde de ağılların mevcut olduğu tespit edilmiştir. Grafik 3.2 B’de görüldüğü üzere köyde yer alan Ağıl fonksiyonundaki yapılar köy yapı stoğunun %11’ini oluşturmaktadır.

Köyde 2 adet dini tesis yapısı bulunmaktadır. Biri eski Tuzla köy meydanında Osmanlı Döneminden kalma Murat Hüdavandigar camii, diğeri ise Ezine-Gülpınar Karayolunun geçtiği cadde üzerinde konumlanan Tuzla Köyü camiidir. Köyde eğitim yapısının eski Tuzla kısmında Murat Hüdavandigar camiinin karşısında konumlandığı tespit edilmiştir.

Harabe fonksiyonuna ilişkin genel olarak deprem sonrasında hasar gören ve yıkılan binaların olduğu, bazı noktalarda ise hasarlı binaların harabe olarak varlığını sürdürdüğü, genel olarak eski Tuzla köy yerleşiminde yer aldığı tespit edilmiştir. Grafik 3.2 B’ de görüldüğü üzere köy yapı stoğunun %8’ini Harabe fonksiyonunda yer alan yapılar oluşturmaktadır.

Konut fonksiyonu yoğun eski Tuzla yerleşimden yer aldığı ve organik bir sistemle konumlandıkları, yeni Tuzla yerleşim kesiminde ise parsellerin ızgara sistemde bölündüğü ve konutlarında geniş bahçeler içerisinde konumlandığı, afet sonrası yeni bir alanda inşa edilen konutların ise bu alanla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Grafik 3.2 B’de görüldüğü üzere köy yapı stoğunun %56’sında Konut fonksiyonunda bulunan yapılar yer almaktadır.

Konut + Ticaret fonksiyonuna ilişkin 10 yapının bulunduğu ve bu yapıların Ezine-Gülpınar Karayolunun geçtiği cadde üzerinde konumlandığı, bu yapılarda bakkal, kırահathane ve benzeri faaliyetlerin konutların alt katlarında bulunduğu tespit edilmiştir.

Harita 3.3: Tuzla Köyü yapılı çevre analizleri

Müştemilat fonksiyonu eski ve yeni yerleşim bölgesinde konutlara bitişik ya da bahçe içerisinde depolama, garaj, tuvalet, fırın, kümes, şömine ve benzeri ihtiyaçları karşılamak için inşa edilmiş yapılar olduğu tespit edilmiştir. Grafik 2 B’de görüldüğü üzere köy yapı stoğunun %15’ini Müştemilat fonksiyonunda bulunan yapılar oluşturmaktadır.

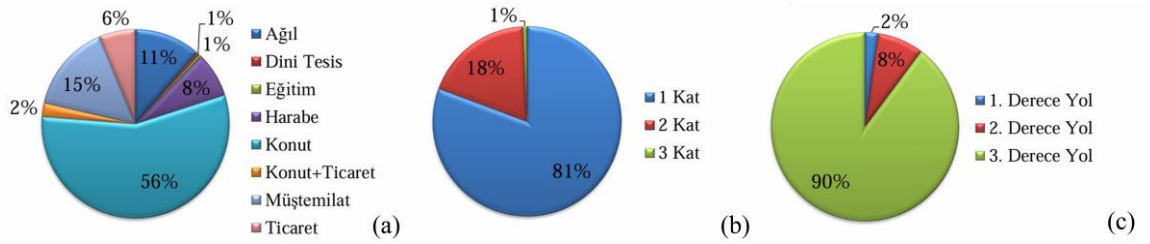
Tuzla köyünde 27 adet Ticaret yapısının yer aldığı köyün kuzey yönden girişi olan alan da ise Küçük Sanayi yapılarının yer aldığı, ayrıca köyde 1 adet atıl durumda fabrika yapısında yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca köyde Dinlenme Tesisi de yer almaktadır.

Harita 3.5 C' de görseli yer alan Yol Kademelenmesi Analizinde de görüldüğü üzere köyde 3 farklı çeşitte yol kademelenmesi yer almaktadır. Köy yollarına ilişkin şu tespitler yapılmıştır:

Köy yerleşimini doğu (eski Tuzla) ve batı (yeni Tuzla) yönlü olarak ikiye bölen ve Ezine-Gülpınar karayolu ve Ayvacık-Gülpınar karayolu köy içerisinde 1. Derece yol kademesine sahiptir ve köy çıkışında kesişmektedir. Ezine-Gülpınar ve Ayvacık-Gülpınar karayollarına bağlanan 2. Derece yollar eski ve yeni Tuzla yerleşim merkezlerinden geçmektedir.

Genel olarak 3. Derece kademeye sahip yollar eski yerleşim alanında yer almakta ve konutlara erişimin bu yollar üzerinden gerçekleştiği tespit edilmiştir. Grafik 2 C'de görüldüğü üzere köy içi ulaşım %90 oranında 3. Derece Yol Kademelenmesini üzerinden gerçekleşmektedir.

Harita 3.5 D'de görseli yer alan Doluluk- Boşluk Analizinde de görüldüğü üzere köyde bulunan yapıların yoğunluğu ve yapı adalarının doluluğu eski yerleşim bölgesi ve yeni inşa edilen konut bölgesinde farklılıklar görülmemektedir.

Grafik 3.1: Tuzla Köyüne ilişkin yapıli çevre analizleri istatistikleri

Harita 3.7'te Tuzla Köyü kırsalına ilişkin örneklem alanlarda ada, parsel ve yapı ilişkilerine yer verilmiştir. Tuzla kırsalından A, B, C, D, E ve F örneklem alanları üzerinden yapılan incelemede;

Harita 3.7 A'da yer alan örneklem alan yeni Tuzla yerleşiminde yer almaktadır. Ezine yönünden köy girişinde konumlanan parsellerin dikdörtgen biçiminde oluşturulduğu, konutların ise parsellerin orta noktalarına konumlandığı tespit edilmiştir.

Harita 3.7 C’de yer alan örneklem alanda görüldüğü üzere söz konusu yapı adası eski Tuzla yerleşiminde yer almaktadır. Saha çalışmasında ve uydu görüntüsü üzerinden yapılan incelemede mülkiyet sınırlarının ayrımlarının yapıldığı duvar tespit edilmemiştir. Parsel kenarında yer alan duvarlar kısmen yol kenarlarında gözlemlenmiştir. Konutlar genel olarak yola cephe olacak şekilde konumlanmıştır.

Konut bahçelerine ise genel olarak iç kısımlara doğru yer verilmiştir. Mülkiyet verisinde yer alan parsel sınırları ise genel olarak organik şekilde oluşmuştur. Yapı adasında genellikle Konut, Konut+ Ticaret ve Ticaret fonksiyonlarındaki yapılar yer almaktadır.

Harita 3.7 D’de görüldüğü üzere organik sistemle oluşmuş yapı adası yer almaktadır. Yapı adası genel olarak köyün en merkezi yapı adalarından biridir. Ayrıca saha çalışmasında yapılan gözlemlerde mülkiyet sınırları tam olarak tespit edilememiştir.

Harita 3.7 D’de görüldüğü üzere organik sistemle oluşmuş yapı adası yer almaktadır. Yapı adası genel olarak köyün en merkezi yapı adalarından biridir. Ayrıca saha çalışmasında yapılan gözlemlerde mülkiyet sınırları tam olarak tespit edilememiştir.

Harita 3.7 E’de yer alan örneklem alanda görüldüğü üzere organik sistemle oluşmuş yapı adası yer almaktadır ayrıca köyün en yoğun yapı adalarından biri olarak eski Tuzla köy yerleşiminde yer almaktadır. Ayrıca saha çalışmasında yapılan gözlemlerde mülkiyet sınırları tam olarak tespit edilememiştir. Yapın adası içerisinde Konut ve Müştemilat fonksiyonlarındaki yapılar genel olarak yer almaktadır.

Harita 3.7 F’ ye yer alan örneklem alanda görüldüğü üzere belirtilen alan yeni inşa edilen afet konutlarının konumlandığı yapı adasıdır. Izgara sistemle oluşturulmuş ve parsel büyüklükleri genel olarak birbirine yakındır. Ayrıca konutlar parsellerin ortasına konumlandırılmıştır.

3.4 Ayvacık İlçesi Kırsalında 2017 Depreminden Sonra Yaşananların Köy Halkı Tarafından Değerlendirilmesi

Şubat 2017 depreminin sonucunda meydana gelen hasarlar ve yıkımlar nedeniyle Yukarıköy ve Tuzla köylerinde farklı zaman dilimlerinde afet konutları inşa edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde inşa edilen afet konutlarının yöre halkının günlük

ihtiyaçlarını karşılama durumu, yöre halkının yeni konutlardan memnuniyet durumları ve afet sonrası yeniden yapılaşmada tasarımı sürecine ilişkin yaşanan depremden yaklaşık 6 sene sonrasında köy muhtarları ve yerel halktan 2 kişi ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Mülakatların gerçekleştirilmesindeki amaç köydeki yapı hasarının en yoğun olduğu bölgeleri, yöre halkının afet konutlarından memnuniyet durumlarını, afet konutlarıyla kültür uyumunu, yaşanan deprem sonucunda kırsaldaki iyileşme sürecini, bu süreçte yaşanan problemleri ve eksiklikleri öğrenmektir. Ayrıca köylerdeki kırsal kültürün önemli bir göstergesi olan ortak kullanım alanlarının kırsal dokuyla bağlantısı ve afet sonrasında bu dokuda ne gibi farklılıklar olduğu belirlenmek istenmiştir. Yapılan mülakatlar sonucunda köy, yerel halk, yapılı vre ve afet konutlarına ilişkin tespitler yapılmıştır.

3.4.1 Yukarıköy Köyü

Yukarıköy Köyünde gerçekleştirilen mülakat soruları 4 ana başlık altında gruplandırılmıştır. Yöneltilen sorularla yerel halkın afet deneyimi, afet sonrası yapılaşma ve yapılaşma süreci, ortak kullanım alanları gibi durumlar tespit edilmek istenilmiştir.

Afet deneyimi

Köyde yaşanan afetlerden en günceli 6 şubat 2017 tarihinde meydana gelen depremdir. Yaşanan deprem afeti sonucunda en çok yıkım Yukarıköy’de meydana gelmiştir. Köyde 155 adet yapı hasar görmüş ya da yıkılmıştır. Bunun sonucunda da köyde 126 adet afet konutu inşa edilmiştir. Köyde genel olarak yaygın bir yapı yıkımı ya da hasarı görülse de en yoğun hasar camii etrafında gerçekleşmiştir.

Afet sonrası yapılaşma

Afet konutları köy yerleşim sınırının dışında bir alana inşa edilmiştir. Ancak yöre halkı tarafından ilerleyen zamanlarda eski köy yerleşimi ile yeni köy yerleşimi arasında boşluk olan yerlere de yeni konutların inşa edilerek boşluğun tamamlanacağı n görülmektedir. Genel olarak afet konutlarının konumundan yerel halk memnun olduğunu ifade edilmektedir. Afet konutları tek kat olarak yerel halkın işteği üzerine inşa edilmiştir. Ayrıca konutlar 3+1 ve 108 m² olarak, ortalama 500 m² bahçe kullanımı

içerisinde inşa edilmiştir. Konutların ve bahçelerinin büyüklüğünün yerel halkın günlük ve kültürel ihtiyaçlarına yeterli boyutta olduğu bahçeye ekleme yapmak isteyenlerin olduğu ve bahçelerine şömine ve fırın gibi yapıları inşa ettikleri gözlemlenmiştir.

Afet sonrası yapılaşma süreci

Afet konutlarına geçiş sürecinde problemlerin yaşandığı, yerel halktan konteynerde kalmaya devam etmek isteyenlerin olduğu sebebi ise elektrik, su gibi ihtiyaçların ücretsiz karşılanmasıdır. Afet öncesi ikamet edilen eski konutların günümüzde afet konutu alanlarının yıkıldığı, afet konutu almayanların ise eski konutlarının hasarlı olarak durduğunu, gelecekte eski konutlarının olduğu alanlara konut inşa etmek isteyenler ayrıca eski konutunun bulunduğu alanları satanların ya da satmak isteyenler vardır.

Ortak kullanım alanları

Yukarıköy kırsalında şenlik, düğün, kutlama ya da mevlit gibi etkinliklerle yerel halkın bir araya geldiği toplanma alanlarının bulunmadığı bu tarz etkinliklerin genellikle etkinlik sahibinin ev önünde ya da sokağının uygun bir alanında yapılmaktadır. Afet sonrasında köyde düğün, şenlik, kutlama ya da mevlit etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği alanlara örnek olarak Köy konağı ile okul arasındaki bölgenin olabileceği hatta bu alan için bir düzenleme yapılarak alan ayarlama çalışmalarının yapıldığı ayrıca toplanma alanları olarak futbol sahası kullanılabilir olacaktır.

3.4.2 Tuzla Köyü

Tuzla Köyünde gerçekleştirilen mülakat soruları 4 ana başlık altında gruplandırılmıştır. Yöneltilen sorularla yerel halkın afet deneyimi, afet sonrası yapılaşma ve yapılaşma süreci, ortak kullanım alanları gibi durumlar tespit edilmek istenilmiştir.

Afet deneyimi

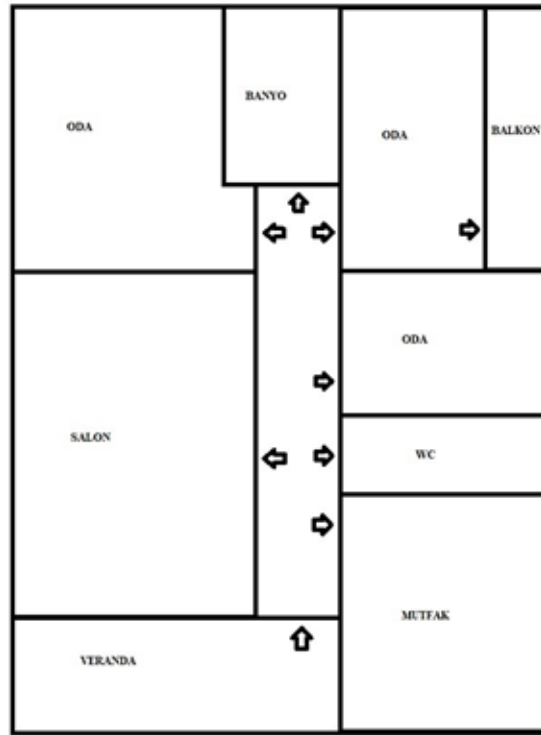
Köyde en güncel 6 Şubat 2017 tarihinde deprem afeti meydana gelmiştir. DSI'nin Tuzla çayı legaratörlerinden denize kadar olan alanda çay genişletme çalışmasının yapıldığı bu çalışmadan önce ise Tuzla çayında taşkınlar da yaşanmaktaydı. Köyde mevcut yapılarda hasarlar ve yıkımlar meydana gelmiştir. Ancak en yoğun hasarın Eski Tuzla olarak adlandırılan Osmanlı döneminden kalma köy yerleşiminde meydana gelmiştir.

Afet sonrası yapılaşma

Yaşanan depremden sonra toplamda 75 hasarlı yapının olduğu ve 50 kişinin afet konutu almak için başvuruda bulunmuştur. Başvuru yapanlardan 22 kişinin eski konutunun olduğu alana afet konutlarının inşa edilmiştir. Diğer 33 kişinin ise köyün yukarısında köy parselasyonunun bitişiinde olacak şekilde afet konutlarının yapıldığı yakın tarihte ise elektriklerin bağlanılarak teslimlerinin yapılacağı öğrenilmiştir.

Afet konutlarının genel olarak 500-600 m² bahçe kullanımının olduğu eski köy parselasyonunda da 400-700 m² arasında değiştiğini bu sebeple afet konutlarının bahçe kullanımlarının yeterli boyuttadır. Yerel halkın günlük, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarına yeterli gelmektedir.

İnşa edilecek konutlar 3+1, 2+1 ve Dupleks olmak üzere hak sahiplerine seçenek sunulurak belirlenmiştir. Kişiler isteklerine göre konutlarına ilişkin oda sayısını belirlemişlerdir. Resim 3.1’ de kendi konutunun yerine inşa edilen 3+1 konut büyüklüğüne sahip afet konutunun krokisi görülmektedir. Ayrıca afet konutları sahiplerinin isteklerine göre ekleme yaptıkları, eksik gördükleri durumları ise ilgili kuruma ileterek, ilgili kurumun değerlendirmeleri sonucu eksiklikler giderilmektedir.

Resim 3.1: Tuzla Köyünde eski konutun yerine inşa edilen 3+1 konut krokisi

Afet sonrası yapılaşma süreci

Afet konutlarına geçiş sürecinde herhangi bir problem yaşanmamıştır. Yeni konutlara kura ile belirlenen sıraya taşınılmıştır. Afetten önce ikamet edilen eski konutların yeni konutların teslimleri yapıldıktan sonra yıkıldığı, yerel halkın eski konutlarının bulunduğu parsellere gelecekte konut yapma ve çocukları evlendiklerinde ikametlerini burada sürdürmeleri gidi planları olduğu öğrenilmiştir.

Ortak kullanım alanları

Tuzla kırsalında şenlik, düğün, kutlama ya da mevlit gibi etkinliklerle yerel halkın bir araya geldiği toplanma alanlarının bulunmamaktadır. Bu tarz etkinlikler genellikle Köy meydanında Hal dükkânının bulunduğu alanda yapılmaktadır. Afet sonrasında köyde düğün, şenlik, kutlama ya da mevlit etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği alanlara örnek olarak meydanların olduğu alanlar, hayırların ve mevlitlerin eski caminin (Murat Hüdavendigâr Camii) orada yapıldığı, düğünlerin ise hal dükkânların önündeki meydan kullanılabilir olacaktır. Afet konutları hakkında öneri ya da görüş bildirilmedi bununla beraber yerel halkın yapılan evlerden memnun olduğu ayrıca düşük ücretlere yeni konut sahibi olmalarından dolayı da memnun durumdadır.

3.5 Bölüm Sonucu

Çanakkele ili ormancılık, hayvancılık, tarım, balıkçılık ve turizm gibi ekonomik faaliyetler açısından ülkemiz için önemlidir. Çanakkale ili, Ayvacık ilçesi afetsellik yönünden ele alındığında deprem, heyelan, kaya düşmesi, yangın, sel ve taşkın olmak üzere çeşitli türde afetlerin meydana gelmiştir. Dolayısıyla ilçe afet riski altında yer almaktadır.

Yakın geçmişte meydana gelen Şubat 2017 tarihli deprem ilçede en çok yıkıma ve hasara neden olan afettir. Yörenin depremselliği irdelendiğinde geçmiş dönemlerde de deprem afetinin yaşandığı ve çeşitli yıkımlara neden olduğu bilgisi edinilmiştir.

Yörenin depremselliği üzerinde yapılan literatür çalışmasında ilçe sınırı içerisinde ya da ilçeye yakın mesafede çeşitli fay hatlarının bulunduğu öğrenilmiştir. Ayrıca Şubat 2017 tarihli 5.3 büyüklüğündeki depremin ardından Şubat 2019 tarihinde 5.0 büyüklüğünde, Ocak 2025 tarihinde ise 5.2 büyüklüğünde iki deprem daha meydana gelmiştir. Bu

depremlerle birlikte bölgedeki fay hatlarının aktif ve ileri tarihlerde yeniden deprem yaşanabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada Şubat 2017 tarihli deprem sonrasında yapılan saha çalışması ve yöre halkıyla gerçekleştirilen mülakatlar irdelenmiştir. Yukarıköy ve Tuzla kırsal yerleşimlerinde gerçekleştirilen arazi çalışması ve Dem verisi kullanılarak ArcGIS programında yapılan analizler ve yöre halkıyla yapılan mülakatlar sonucunda Yukarıköy ve Tuzla kırsal yerleşimleri örnekleri üzerinde afetten sonra yaşanan süreçte afet yönetimi ve hassasiyetleri bakımından ele alındığında aşağıda tespit edilen durumlar yaşanmıştır:

- Yukarıköy ve Tuzla kırsallarında yaşayan yörük etnik grubuna dahil olan halkın sosyo-kültürel ihtiyaçlarına cevap verebilecek konutlar inşa edilmiştir.
- İnşa edilen konutların yöre halkının ekonomik faaliyetlerinden biri olan dokumacılık, tarım ve hayvancılık faaliyetlerini yürütebilecekleri alanlara sahip değildir.
- Mevcut yerleşim yerine özgü organik dokusu yeni inşa edilecek alana yansıtılmamıştır. Ayrıca tasarım ve planlama yapılırken köyün mevcut durumunda köy çeperlerinde yer alan yapıların ilerleyen süreçlerde kent çeperinde yapılacak tasarımlarda yerleşim içerisinde kalmıştır. Bahsedilen durum tam olarak Tuzla köyünde yaşanmış eski Tuzla yerleşiminin dışında bulunan ağıllar, yeni Tuzla yerleşiminde köy içerisinde kalmıştır.
- Mevcut yerleşimde yer alan yapılar ve çevresi analiz edilmiştir. Bu doğrultuda müstemilat yapılabilecek geniş bahçeli konut tasarımları yapılmıştır. Ayrıca konutlar tasarlanırken Tuzla köyünde görüldüğü üzere yerel halkın ihtiyaçları sorularak ve talepleri doğrultusunda yapılmıştır. Böylelikle yerel halkın günlük ve etnik ihtiyaçlarına daha kolay çözüm sağlanabilmiştir.
- Yukarıköy ve Tuzla kırsal yerleşimlerinde mevcut durumda topografya ve coğrafya ile uyumlu taş ev kullanımı görülmektedir. Ancak yeni inşa edilen konutlarda bu durum göz ardı edilmiş Türkiye standartlarıyla uyumlu betonarme yapılar inşa edilmiştir.
- Yukarıköy ve Tuzla Köylerinde mevcut köy yerleşimi ile yeni inşa edilen konut yerleşimi arasında sosyo-kültürel faaliyetleri gerçekleştirebilecekleri ortak bir alan bulunmamaktadır. Tuzla köyünde görüldüğü üzere köyde iki farklı yerleşim

merkezinin olması iki farklı meydan kullanımına neden olmuş ve faaliyetlerin bir kısmı eski köy meydanında gerçekleşirken bir kısmı ise yeni köy meydanında gerçekleşmektedir.

- Eğitim yapısı herkes tarafından kolay erişebilirlik imkânı sağlayan ortak bir alana inşa edilmemiştir. Yukarıköy kırsalında afet öncesinde eğitim binası köy merkezinde herkesin erişebileceği ortak bir alanda yer alırken afet sonrasında afet konutlarının yakınına inşa edilmiştir. Bu durumda eski köy yerleşiminde ikamet eden çocuklar bu alana uzak kalmıştır.

4. AFET YAŞAMIŞ KIRSAL ALANLARDA TASARIM İLKELERİ

2017 yılı şubat ayında gerçekleşen deprem özellikle Çanakkale ili Ayvacık ilçesinin kırsal yerleşimlerinde etkili olmuştur. “Deprem fırtınası” adı verilen bu yoğun deprem faaliyetlerinin en büyüğü $M_w=5.3$ olarak ölçülmüştür. Yaklaşık 6 km civarında olan yüzeye yakın bir alanda gerçekleşen ve orta büyüklükteki depremdir.

Bölgenin depremselliği incelendiğinde alandan çeşitli fay hatlarının geçtiği tespit edilmiştir. Kuzey Batı Anadolu ve Kuzey Ege Denizi, Avrasya ve Afrika tektonik plakaları arasındaki en önemli aktif sismik ve deformasyon alanlarından birisi olduğu görülmüştür (Parsa ve Kuruşcu, 2019).

Bu bilgiler doğrultusunda Yukarıköy ve Tuzla köylerinin gelecekte de deprem afeti yaşayabileceği öngörülmektedir. Bu doğrultuda afete maruz kalmış bölgelerde gelecek dönemlerde de benzer afetlerin yaşanması muhtemel olduğundan afet sonrası dönemde bu bilinçle önlemler alınarak yapılaşma ve iyileştirme çalışmaları yapılarak kırsal alanların afete karşı dirençliliği arttırılmalıdır.

Afet risk azaltımı ve yönetimi süreci dört ana aşamadan meydana gelmektedir. Birinci ve ikinci aşama afet öncesinde zarar azaltma ve afete hazırlık süreçleridir. Üçüncü aşama ise afet anına müdahale sürecidir. Dördüncü aşama ise afet sonrasındaki iyileşme sürecidir. İyileşme sürecinin kısa olması afete karşı dirençli afet yönetiminin hazırlandığını ortaya koyar (Kuru ve diğerleri, 2024).

Bu tez çalışmasında Ayvacık ilçesi kırsalında afet yaşamış birbirine yakın konumda olan ancak birbirinden tamamen farklı dönemlerde kurulan Yukarıköy ve Tuzla Köyleri örnekleri üzerinden incelemeler yapılmıştır. Yukarıköy ve Tuzla Köylerinde yapılan analizler, saha çalışması, köy muhtarları ve yerel halkla gerçekleştirilen mülakat sonucunda afet yaşamış kırsal alanlarda yeni konut tasarım sürecinde aşağıda belirtilen ilkeler afet öncesi, afet anı ve afet sonrasında dikkat edilmesi gereken hususlar belirtilmiştir.

4.1 Afet Öncesi

Yerleşimlerde afet meydana gelmeden önce zarar azaltma ve hazırlık süreçleri analiz edilerek afet risk azaltımı ve yönetimi planlanmalıdır. Bu süreçte zarar görabilirlik değerlendirmeleri, tehlike değerlendirmeleri, kapasite değerlendirmeleri yapılarak yerleşimin risk durumu ortaya konulmalıdır.

Yerleşimlerde her zaman tek tehlike olmayıp bazı durumlarda aynı anda pek çok tehlike meydana gelebilmektedir. Bu gibi durumlarda tehlikenin ikincil bir tehlike oluşturma ihtimali olabilmektedir. Kırsal alanlarda bu detaylarda risk değerlendirmeleri yapılarak yerleşmelerde hangi bölgelerin daha riskli olduğunun tanımlanması gerekmektedir. Bu bağlamda aşağıda afet öncesi dönemde zarar azaltma ve hazırlık süreçlerine ilişkin tasarım ilkeleri belirlenmiştir:

- Kırsal yerleşimlerin zemin etütleri yapılmalıdır.
- Tehlike değerlendirmesi yapılarak kırsal alan ve yakın çevresinde geçmişte yaşanan afetler analiz edilmelidir.
- Yerleşmelerin sosyal, ekonomik ve fiziksel zarar görabilirlikleri tanımlanmalıdır.
- Yerleşmelerin dirençlilikleri tanımlanmalıdır.
- Tespit edilen zarar görabilirlikleri ve dirençlilikleri bağlamında kırsal yerleşmeler için geliştirilebilecek kapasite değerlendirmeleri tanımlanmalıdır.
- Kırsal yerleşimlerin zarar görabilirlik ve dirençlilik durumları kapsamında kırsal alan yerleşim planlaması yapılmalıdır.
- Kırsal alanlarda olası afet durumlarına ilişkin üretim merkezlerine yakın toplanma alanları oluşturulmalıdır.
- Gerçekleşebilecek afet sonrasında barınma ihtiyacını çözümleyebilecek çadır ve gündelik ihtiyaçları karşılayabilecek altyapı sistemlerinin toplanma alanlarında kullanımını kolaylaştıracak planlamalar yapılmalıdır.
- Afet öncesinde yaşanan süreç sonunda organik bir şekilde oluşum sağlayan geleneksel doku afet sonrası yeni yerleşim tasarım sürecinde korunmalıdır.
- Mevcuttaki yapıların cinsi, yaşı, malzemesi, zemin durumu, parselle ilişkisi gibi durumların analiz edilerek kırsalın mevcut yapı stoğunun meydana gelebilecek afet riski doğrultusunda iyileştirmeler yapılmalıdır.

- Mevcut yapı stoğunda ağır hasar oluşabilecek yapıların belirlenmesi, yöre halkın ekonomisi, kırsal alanın alt yapı sistemlerinin çözümlenerek afet risklerinin azaltılması çalışmaları yapılmalıdır.
- Kırsal alanlarda yapılaşma durumları kanunla belirlenerek finansal ya da uygun ödeme planları oluşturularak yapı stoğunun sağlıklılaştırılması teşvik edilmelidir.

4.2 Afet Anı

Afet gerçekleştiği an ve sonrasındaki kısa süre içerisinde müdahalelerde bulunularak insanların barınma ve gündelik ihtiyaçlarının karşılandığı süreçtir. Bu bağlamda aşağıda afet anında müdahale süreçlerine ilişkin tasarım ilkeleri belirlenmiştir.

- Kişilerin toplanma alanına kolaylıkla erişebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.
- Kişilerin barınma ve günlük ihtiyaçlarını sağlayabileceği mekanlar kurulmalıdır.
- Bu aşamada hızlı hasar ve ihtiyaç tespitlerine yönelik afet müdahale organizasyonu büyük önem kazanmaktadır.

4.3 Afet Sonrası

Afet sonrası iyileşme süreci olabildiğince kısa sürede gerçekleştirilmelidir. Kısa süre içerisinde kişilerin gündelik yaşamına ve ekonomik faaliyetlerine dönüşü sağlanılarak dirençli bir afet yönetimi sağlanmalıdır. Afet sonrası iyileşme sürecinin hızlı gerçekleşebilmesi için afet anında hızlı hasar ve ihtiyaç tespitlerinin yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda aşağıda afet sonrası dönemde iyileşme sürecine ilişkin tasarım ilkeleri belirlenmiştir:

- Kırsal alanlarda yapılaşma durumları kanunla belirlenerek finansal ya da uygun ödeme planları oluşturularak yapı stoğunun sağlıklılaştırılması teşvik edilmelidir.
- Konut inşa süreci zemin analizleri yapılmalıdır.
- Yeni inşa edilen konutların köyle bütünleşebilmesine imkânlarını sağlayacak mesafede konumlandırılmalıdır.
- Yeni konutların inşa sürecinde yerel halkın talepleri dikkate alınmalı konut büyüklükleri, kat adedi, oda sayısı, bahçe büyüklükleri ve benzeri durumlar halkın görüşleri doğrultusunda yapılmalıdır.
- Kırsal alanlarda yerel halkın gündelik ihtiyaçlarını karşılamak için konut etrafında genişlemeye ya da ek yapı yapmaya uygun konutlar ve bahçe büyüklükleri tasarlanmalıdır.

- Yerel halkın etnik, sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarına cevap veren yapı tasarımları inşa edilmelidir.
- Yapılacak inşaat faaliyetlerinde organik dokunun korunarak, kültüre ve yöreye uyumlu malzeme kullanılmalıdır.
- İnşa edilecek yeni konutların eski köy yaşam alanı ile bağlantısı sağlanmalı, yöre halkı için eğitim, dini tesis, sosyo-kültürel ihtiyaçlarına yönelik alanlar gibi ortak kullanım mekanlarına erişebilirlikleri sağlanmalıdır.
- Yerel halkın sosyo-kültürel etkinliklerini gerçekleştirebilecekleri ortak mekanlar oluşturulmalıdır.

4.4 Bölüm Sonucu

Şubat 2017 tarihli depremler sonucunda Ayvacık ilçesi kırsalında yıkımlar ve hasarlar meydana gelmiştir. Daha sonra ki süreçte Şubat 2019 ve Ocak 2025 depremleri ile gelecek dönemlerde de benzer afetlerin yaşanabileceği ön görülmektedir

Bu nedenle afet meydana gelmiş kırsal alanlarda gelecek dönemlerde de benzer afetlerin yaşanabileceği hususu göz önünde bulundurularak tasarım çalışmaları yapılmalıdır. Afet sonrasındaki süreçte gelecek dönemlerde meydana gelebilecek afetlere ilişkin afet öncesi, afet anı ve afet sonrasında yeniden yapılaşma ve iyileşme sürecinde araştırmanın bu bölümünde belirlenen tasarım ilkelerini göz önünde bulundurulmalıdır. Bu araştırmanın kırsal alanlarda yapılacak tasarımlara ilişkin gelecek dönemlerde afet yaşanma ihtimali olan kırsal alanlarda zarar azaltma ve hazırlık, müdahale ve iyileşme süreçlerine ilişkin rehber bir çalışma olması hedeflenmiştir.

5. SONUÇ

Afetler; meydana geldiği alanda kişilerin ekonomik, fiziksel, çevresel ve sosyal kayıplarına neden olarak gündelik yaşamını etkileyebilmektedir. Afetler doğa, teknoloji ve insan kaynaklı olarak ortaya çıkabilmektedir. Afetler ülkemizde birçok farklı çeşitte görülmektedir. Ancak geniş coğrafyayı etkileyerek en çok yıkıma ve hasara neden olan afet türü depremdir. Ülkemizde Kuzey Anadolu Fay Hattı, Doğu Anadolu Fay Hattı ve Batı Anadolu Fay Hattı yer almaktadır.

Diğer afet türlerinin yanında deprem afetinde yer alması ile birlikte afet riski ülkemizde oldukça önemli bir husustur. Bu hususta afet risk azaltımı ve yönetimi çalışmaları yapılarak afetlerin önlenmesi ve etkilerinin azaltılması hedeflenmektedir.

Kırsal alanlar; yerleşim sürecinde bölgenin zemin durumu ve afet riskine karşı dirençlilik durumları bilinmeden genellikle ekonomik ya da suya yakınlık gibi özellikleri sebebiyle kurulmuştur. Bu kriterler baz alındığında ülkemizin büyük bir kısmının afet riskiyle karşı karşıya olduğu bilinciyle kırsal alanların birçoğunun afet riski taşıdığı öngörülmektedir.

Kırsal tasarım; yapılı çevrenin doğasının, yöresel ve kültürel öğelerinin planlanarak tasarlanmasıdır. Kırsal planlama ve tasarıma ilişkin geliştirilen köy rehberleri, kırsal yapılaşmanın tasarım kriterlerini belirleyerek yerel özelliklerin ön plana çıkarıldığı mekânsal düzenleme araçlarıdır.

Kırsal alanlar ve kırsal alan sistemlerinin bir süreç sonunda oluştuğu ve büyüdüğü bilinciyle tasarımlar yapılmalı afetin gelecek dönemlerde de yaşanabileceği unutulmamalıdır. Ayrıca afetten sonraki iyileşme sürecinde iyileşme yalnızca yeni konut yapımı olarak düşünülmemelidir. Afetten zarar gören yalnızca yapı değil ayrıca kırsal alan, kırsal alan sakinleri ve kırsal alan siteleri de zarar görmektedir. Bu durumda bir kırsal alanın kendine özgü dinamikleri ve oluşum süreçleri baz alınarak kırsal alanın dokusuna, yöre kültürüne, yöre halkının sosyal hayatlarına ve ekonomik faaliyetlerine uygun kırsal tasarımlar yapılmalıdır.

Çanakkale ili, Ayvacık ilçesi ekonomik, tarihi ve kültürel önemi bulunan kırsal alanlara sahiptir. Şubat 2017 tarihli deprem sonrasında Yukarıköy ve Tuzla köyleri örnekleri seçilmiştir. Bu örnek köyler üzerinden yapılan jeolojik durumu ortaya koyan doğal yapı analizleri ile afet öncesi ve sonrası süreçlerini kapsayan yapı, sokak ölçeğine inen mekânsal analizler yapılarak mevcut durum ortaya konulmuştur. Aynı zamanda yerel halk ile yapılan görüşmelerle halkın afet öncesi ve sonrası hassas olduğu konular tespit edilerek sonuç olarak yerleşim tasarım ilkelerinin tanımlanması hedeflenmiştir. Bu tespitlere dayanarak kırsal alanlarda yaşayan kişilerin kültürleri, istek ve ihtiyaçlarına cevap veren kırsal yerleşme tasarım ilkeleri tartışılmıştır.

Belirlenen tasarım ilkeleri afet öncesi, afet anı ve afet sonrasındaki dönemlere göre gruplandırılmıştır. Afet öncesi dönemde risk değerlendirmelerinde bulunularak zarar azaltma ve hazırlık durumu tartışılarak olası afet durumuna ilişkin yapıların zarar görebilirlikleri ve dirençlilikleri tespit edilerek, sağlıklılaştırılmasına ve kişilerin barınma ve gündelik ihtiyaçlarını gidermelerine yönelik tasarım ilkeleri belirlenmiştir.

Afet anı döneminde gerçekleşen afet karşısında yapılması gereken müdahale planı konulmalıdır. Kişilerin barınma ve günlük ihtiyaçlarını sağlayabileceği mekanlara ve yapılara ilişkin hızlı hasar ve ihtiyaç tespitlerine ilişkin tasarım ilkeleri belirlenmiştir. Afet sonrası dönemde kısa sürece hızlı şekilde gündelik yaşama dönülmesi kapsamında iyileşme sürecine ilişkin tasarım ilkeleri belirlenmiştir.

Yapılan literatür taramaları sonucunda geçmişte afetler, kırsal planlama, kırsal tasarım ve köy tasarım rehberlerine ilişkin çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak bu araştırmada diğer çalışmaların dışında afet sonrası kırsal alanların hassasiyetlerinin göz önünde bulundurularak kırsal tasarım ilkeleri belirlenmiştir. Bu çalışma bu konu da diğer çalışmalardan ayrılmakta ve özgünlüğünü ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak; kırsal alanlarda gerçekleşen afet sonucunda hasar gören ya da yıkılan yapıların yerine yeni inşa edilecek konutlar dışında gelecekte meydana gelebilecek afete ilişkin afet risk azaltımı ve yönetiminin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yöre halkının ve kırsal alanların afete karşı maruz kalma durumları tespit edilerek, tehlikelere karşı zarar görebilirlikleri analiz edilmelidir. Böylelikle kırsal alanların ve yerel halkın afetlere karşı dirençlilikleri ve olağanüstü durumları yönetebilme becerileri ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- 6036 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun,** (2012). T.C. Resmi Gazete, 28309, 31.05.2012. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6306&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim tarihi: 27.02.2025)
- Adilhan, Ö., & Ünverdi, L.** (2018). Kentsel Yenileme Sürecinde Kentsel Tasarımın Önemi: Aydın-Söke Örneği. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(1), 226-261. <https://doi.org/10.30803/adusobed.390396>
- AFAD.** (2019). 2019 Yılı Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri. [https://afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Kurumsal Raporlar/2019yilidogakaynakliolayistatistikleri.pdf](https://afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/KurumsalRaporlar/2019yilidogakaynakliolayistatistikleri.pdf) (Erişim tarihi: 20.02.2025)
- AFAD.** (2020). 2020 Yılı Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Istatistikler/2020yili dogakaynakliolayistatistikleri.pdf (Erişim tarihi: 20.02.2025).
- AFAD.** (2021). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (Erişim tarihi: 30.03.2023)
- AFAD.** (2022). 2022 Yılı Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Istatistikler/2022-Yili-Doga-Kaynakli-Olay-Istatistikleri.pdf (Erişim tarihi: 11.11.2024)
- AFAD.** (2023). 2023 Yılı Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Istatistikler/2023yili dogakaynakliolayistatistikleri-_1_.pdf (Erişim tarihi: 11.11.2024)
- Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkındaki Yönetmelik.** <https://webdosya.csb.gov.tr/db/yapiisleri/icerikler/afet-sebeb-yle-haksah-b--olanlarin-tesp-t--hakkindak--yonetmel-k-20210506173927.pdf> (Erişim tarihi: 27.11.2023)
- Altıntaş, G., & Hovardaoğlu, O.** (2023). Kırsal Kırılabilirlik ve Dayanıklı Kırsal Planlama. Eskiz: Şehir Ve Bölge Planlama Dergisi, 04(01-02), 24-52.
- Anadolu Ajansı,** (2025). <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/ege-denizinde-5-2-buyuklugunde-deprem/3458757>(Erişim tarihi: 27.02.2025).
- Aydemir, C.** (2013). Türkiye’de İşgücü Yapısı, İşsizlik ve Kırsal Alan. Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 27(1), 115-138.
- Balta, S., & Atik, M.** (2019). Köy tasarım rehberlerinin hazırlanmasında kırsal peyzaj karakterlerinin yeri: Antalya Elmalı örneği. Mediterranean Agricultural Sciences, 32(1), 1-9. <https://doi.org/10.29136/mediterranean.475220>

- Başaran, İ., & Akyüz, D.** (2022). Afet Yönetiminde Bir Sivil Toplum Kuruluşu: Türk Kızılay. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 76-91.
<https://doi.org/10.52539/mad.1126125>
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı,** (2008). Kırsal Alanda Yöresel Mimari Özelliklerinin Belirlenmesi Projesi.
- Bekler, T. ve Demirci, A.** (2018). Çanakkale - Ayvacık Deprem Faaliyetinin Ön Gözlemleri ve Değerlendirilmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 1-13.
<https://doi.org/10.28979/comufbed.393122>
- Borden, K. A., M. C. Schmittlein, C. T. Emrich, W. Piegorsch ve S. L. Cutter.** (2007). "Vulnerability of U.S. Cities to Environmental Hazards". *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, 4(2).
- Budak, A., Uysal, H., & Aydın, A. C.** (2004). Kırsal Yapıların Deprem Karşısındaki Davranışı, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 35(3-4), 209-219.
- Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi, Afetler Terminolojisi, HUDOTO,** (2023).
<https://dogadernegi.org/wp-content/uploads/2023/06/birlesmis-milletler-afet-risk-azaltma-ofisi-afet-terminolojisi.pdf> (Erişim tarihi: 12.12.2023).
- Cutter, S. L., Boruff, B. J., & Shirley, W. L.** (2003). Social vulnerability to environmental hazards. *Social Science Quarterly*, 84(2), 242–261. <https://doi.org/10.1111/1540-6237.840.2002>.
- Çanakkale İl Afet Azaltma Planı,** (2021).
<https://canakkale.afad.gov.tr/kurumlar/canakkale.afad/PdfDosyaları/Canakkale-IRAP.pdf> (Erişim tarihi: 17.11.2022)
- Çanakkale Valiliği,** (2019).
<http://www.canakkale.gov.tr/canakkale-ayvacik-depremi-ile-ilgili-basin-bulteni2> (Erişim tarihi: 27.02.2025)
- Çağlar, A.** (2009). Sınıf Öğretmenlerinin Öğretimsel Etkinliklerin Yönetiminde Dikkat Çekme Ve Sürdürme Davranışlarının İncelenmesi, T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı,** (2017). Yöresel Mimariye Uygun Konut Projeleri- 2, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü.
- Demir, A., Kemeç, S., & Dilek İlke, F.** (2022). Afet Riski Değerlendirmelerinde Çoklu Tehlike Analizi 'Erciş, Van Örneği'. *Resilience*, 6(1), 15-38.
<https://doi.org/10.32569/resilience.1013912>
- Dikmen, N.** (2005). A provision model and design guidelines for permanent post-disaster housing in rural areas of Turkey based on an analysis of reconstruction projects in Çankırı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Doktora tezi.
- Dünya Afet Raporu,** (2020). Yönetici Özeti.
<https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/wdr2020-26-11-2020-64501291.pdf> (Erişim tarihi: 02.01.2022).
- Eğidoğar, H.,** (2017). Gülpınar (Ayvacık - Çanakkale) Deprem Fırtınasının Sayısal Analizi ve Sismolojik Kimliği.
https://www.researchgate.net/publication/343962707_Gulpinar_Ayvacik-Canakkale_Deprem_Firtinasinin_Sayisal_Analizi_ve_Sismolojik_Kimligi (Erişim tarihi: 26.01.2023)
- Eidsvig, U., McLean, A., Vangelsten, B. V, & Kalsnes, B.** (2011). Socio-economic vulnerability to natural hazards—proposal for an indicatorbased model.

- Geotechnical Safety and Risk. ISGSR 2011, 141–148.
- Enginöz E. B., Ünlü A.** (2006). Afet konutlarında asarım değerlendirmesi: Afyon-Dinar örneği, İTÜ Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım, 5, 2, 37-50.
- Eminağaoğlu, Z.** (2004). Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekân Organizasyonu İlgili Politikalar ve Değerlendirmeler, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Eminağaoğlu, Z., & Çevik, S.** (2006). Doğa- Kırsal Yerleşme Birliktelikleri, Kafkas Üniversitesi, Artvin Orman Fakültesi Dergisi, 7(1), 28-40.
- Eminağaoğlu, Z., & Çevik, S.** (2007). Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım Politikaları Ve Araçlar, Gazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 22(1), 157-162.
- Gügerçin, Ö., & Baytorun, A. N.** (2016). Kırsal Yerleşmelerde Konut ve Yeni Konut İnşası, Çukurova Tarım Gıda Bil. Der., 31(2): 17-26.
- İner, G.** (2013). Kırsal konutlarda sürdürülebilirlik kriterlerinin belirlenmesine yönelik bir yöntem:Edirne örneği, Trakya Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Kadioğlu, M., & Özdamar, E.** (2008). Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri, JICA Türkiye Ofisi Yayınları, 2, 1-34.
- Kahraman, S., Çalışkan, V., Körpe, R. & Aslan, A.** (2017). Geçmişten Günümüze Ayvacık Çevresindeki Depremler ve Kırsal Alanlar Üzerindeki Etkileri, International Congress On The 75th Anniversary Of Tgs - Tck 75. Kuruluş Yılı Uluslararası Kongresi.
- Kappes, M. S, Papathoma - Köhle, M., & Keiler, M.** (2012). Assessing physical vulnerability for multi - hazards using an indicator-based methodology. Applied Geography, 32(2), 577–590.
<https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2011.07.002>
- Kart Aktaş, N.** (2022). Kültürel Peyzaj Alanlarında Afetler ve Riskler: İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Üzerine Bir Değerlendirme. Journal of Humanities and Tourism Research, 12(1), 147-162.
<https://doi.org/10.14230/johut1170>
- Kızıloğlu, F. M. & Özüng, M. O. İ.** (2006). Kırsal Yerleşimler ve Doğal Afetler. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 2006, 23(2), 53-58.
- Koç Algül S.** (2017). Olağanüstü Durumlar, İletişim ve Habercilik Yaklaşımları, TRT Akademi, Ocak 2017, 2 (3).
- Kuru, A., Özkök, M. K., Özyetgin Altun, A. & Begen, B.** (2024). Afet İskân Alanlarının Mekânsal Uygunluklarının ve Kapasitelerinin Değerlendirilmesi - Kırklareli Örneği. Türk Deprem Araştırma Dergisi, 6(1),251-270.
<https://doi.org/10.46464/tdad.1457433>
- Kut Görgün, E., & Yörür, N.** (2018). Kırsal Yerleşmelerde Özgün Dokunun Korunmasında Bir Araç Olarak Köy Tasarım Rehberleri: Ödemiş Bademli Örneği. TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi(17), 25-47.
<https://doi.org/10.22520/Tubaked.2018.17.002>
- Ögdül, H., Kap Yücel, S. D., Öktem Ünsal, B., & Aksümer, G.** (2018). Kırsal Mekanda Yeni Düzenleme Araçları; Köy Tasarım Şeması, Köy Tasarım Rehberi ve Eylem Projeleri. Planning, 28(50), 52-72.
<https://doi.org/10.14744/planlama.2018.36025>.

- Öğdül, H., Gül, M., Olgun, İ., Yücel, S. D. K., & Çalışkan, Ç. O.** (2018). Küre-Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberi; Süreç ve Yöntem Üzerine Bir Tartışma1 Küre-Ersizlerdere Village Design Guide: A Debate on Process and Methodology. Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü-Owner and Chief Editor, 1.
<https://doi.org/10.14744/planlama.2018.98700>
- Özalp D.** (2009). Dere Takın Risk Haritalarının Cbs Kullanılarak Oluturulması Ve Cbs İle Taşkın Risk Analizi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Özceylan D.** (2011). Afetler İçin Sosyal Ve Ekonomik Zarar Görebilirlik Endeksi Geliştirilmesi: Türkiye’deki İller Üzerinde Bir Uygulama, T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Özden, A. T.** (2017). Çanakkale Depremini Beklerken, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık Bölümü.
- Öztürk, G., & Koçak, H.** (2017). Ayvacık Depremi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü.
- Öztürk, T., & Mengüloğlu, M.** (2008). Sürdürülebilir Kalkınmada Fiziksel Kırsal Alan Planlaması, Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi, 23(3), 209-215.
<https://doi.org/10.7161/anajas.2008.23.3.209-215>
- Özyetgin Altun, A.** (2017). Afet Riski Yönetimi Kapsamında Kent Planlama; İstanbul Planları Ve Uygulamalar, T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Özyetgin Altun, A.** (2023). Dirençli Toplum Yaklaşımında “Bilinç” Olgusu ve Kent Planlama ile İlişkisi. Resilience, 7(1), 93-110.
<https://doi.org/10.32569/resilience.1201356>
- Özyetgin Altun, A., & Faruk, A.** (2024). Çoklu Tehlike Türlerine Bağlı Kentsel Ölçek Bütüncül Fiziksel Risk Değerlendirme Modeli. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 40(1), 587-602.
<https://doi.org/10.17341/gazimmfd.1395879>
- Özezen Kahraman, S., Çalışkan, V., Arslan, F. & Bay, A.** (2012). “ Kültürel Coğrafya Açısından Bir Saha Araştırması: Yukarıköy”. Kazdağları III. Ulusal Sempozyumu Balıkesir, 24-26 Mayıs 2012, Dileksan Kağıtçılık, Ankara, s. 103-107.
- Parsa, A. R., & Kuruşcu, A. O.** (2019). Şubat 2017 Ayvacık Depreminin Yukarıköy Evlerinde Oluşturduğu Hasarlar, Megaron Dergisi, 2019, 14(3), 331-344.
<https://dx.doi.org/10.14744/megaron.2019.26213>
- Polat, A.** (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22 (Özel Sayı 2), 161-182.
<https://doi.org/10.18037/ausbd.1227335>
- Süzer, A., & Yamaçlı, R.** (2024). Afet Sonrası Sürdürülebilir Geçici Konut Tasarımı, Analiz Ve Öneriler. YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 6(1), 68-85.
- Sözbilir, H., Uzel, B., Sümer, Ö., Eski, S., Ve Diğerleri** (2018). Çanakkale- Ayvacık Deprem Fırtınasının (14 Ocak-20 Mart 2017) Sismik Kaynakları, Eskişehir Teknik Üniversitesi Bilim Ve Teknoloji Dergisi B - Teorik Bilimler, 6(-), 1-17.
- Tepecik, A.** (2023). Kırsal Alanlarda Dirençlilik Meselesi Üzerinde Bir İnceleme. 5. Uluslararası Afet Dirençlilik Kongresi (11-13 Ekim 2023).

UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction. (2008).

https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ge/GE_isdrterminology_2009_eng.pdf (Erişim tarihi: 11.03.2023)

Wells D. L., & Coppersmith K. J. (1994). New Empirical Relationships Among Magnitude, Rupture Length, Rupture Width, Rupture Area, And Surface Displacement, Bulletin of the Seismological Society of America, Vol. 84, No. 4, pp. 974-1002.

Woodruff, S., Vitro, K. A., & BenDor, T. K. (2017). GIS and Coastal Vulnerability to Climate Change. Comprehensive Geographic Information Systems, 3, 236–257. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-409548-9.09655-X>

Varol, N., & Buluş Kırıkkaya, E. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. Resilience, 1(1), 1-9. <https://doi.org/10.32569/resilience.344784>

Yüksel, G. (1979). Kentsel Tasarımda Boyutlandırma Ölçütleri ve Ülkemiz için Geniş Kapsamlı Bir Model Önerisi, İDGSA Mimarlık Fakültesi, Doktora Tezi.

Yöresel Mimari Özelliklere Uygun Konut Projeleri-1. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. https://webdosya.csb.gov.tr/db/yapiisleri/editordosya/1kitap_yoresel_mimari.pdf (Erişim tarihi: 17.09.2024)

EKLER

EK A Afet Konutlarına İlişkin Görüşme Formu

AFET KONUTLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞME FORMU

Yaşadığı köy:	Cinsiyeti:	Yaşı:	Mesleği:	Kaç yıldır bulunduğu köyde ikamet ediyor?

GÖRÜŞME SORULARI

1. Yaşadığınız köyde toplanma alanlarınız nerelerdir? Şenlik, düğün, kutlama yada mevlit yapıyorsanız bunlar için nereleri tercih edersiniz?
2. Geçmişte köyünüzde yaşanan afetler nelerdir?
3. Yaşanan depremde konutunuzda hasar meydana geldi mi?
4. Köyünüzde hasarın en yoğun olduğu bölge neresidir?
5. Afet konutunuz yapıldı mı? Afet konutunuzun inşa edildiği konum ve köyünüz arasındaki mesafe durumu nasıl? Afet konutunuzun nerede inşa edilmesini isterdiniz?
6. Afet konutunuzun parsel büyüklüğünün ne kadar olmasını isterdiniz? Afet konutunuzun büyüklüğünün ne kadar olmasını isterdiniz? Kaç odalı olmasını isterdiniz? Afet konutunuzda bahçe kullanımı nasıl olmalıdır? Bahçenize nelerin eklenmesini isterdiniz? Afet konutunuzun kat adedinden memnun musunuz? Kaç katlı olmasını isterdiniz?
7. Yeni konutlara geçme sürecinde ne gibi problemler yaşadınız?
8. Yeni konutlarınızda günlük ihtiyaçlarınızı karşılamak için neleri eklemek istersiniz?
9. Afet sonrasında köyünüzde düğün, şenlik, kutlama yada mevlit etkinliklerinizi gerçekleştirebileceğiniz alanlar oluşturulmak istenilse nerede oluşturulmalıdır?
10. Afet sonrasında köyünüzde toplanma alanları oluşturulsa bu yeni alanlar nerede olmalıdır?
11. Afetten önce ikamet ettiğiniz eski konutunuzun günümüzdeki durumu nedir? Gelecekte eski konutunuzun bulunduğu parselle ilgili düşünceleriniz nelerdir?
12. Afet konutları hakkında öneri ve görüşleriniz nelerdir?

EK B Etik Kurul İzin Yazısı

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-55523585-199-152400
Konu : Etik Kurul İzni (Meltem Ulviye ÖZBEK)

12.02.2025

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : Etik Kurul Online Başvuru Formu.

İlgili başvuru gereği Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Meltem Ulviye ÖZBEK'in yürütmeyi planladığı **"Kırsal Alanların Hassasiyetlerinin Afet Sonrası Yeni Yerleşimlerinde İrdelenmesi: Ayvacık/Çanakkale Örneği"** adlı çalışması Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu tarafından incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda; Kurulumuzca çalışmanın etik açıdan sakınca içermediğine karar verilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Raif CERGİBOZAN
Bilimsel Araştırmalar Ve Yayın Etiği Kurulu Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : 718E-646E1-8MK1

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/kirklareli-universitesi-abya>

Adres: Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğü Kayalı Yerleşkesi
Telefon No : 0 2802129670 Fax No : 0 280 2129679
e-Posta : info@klu.edu.tr Internet Adresi : <http://www.klu.edu.tr>
Kep Adresi : kirklareliuniversitesidekturaga@ta01.kep.tr

Belgi için: Tuba SEYREK
Huzure
Dahili No:

EK C Afet Konutlarına İlişkin Görüşme Formu Örnek Deşifre

AFET KONUTLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞME FORMU

Yaşadığı köy:	Cinsiyeti:	Yaşı:	Mesleği:	Kaç yıldır bulunduğu köyde ikamet ediyor?
Tuzla Köyü	Erkek	50	Çiftçi	43 yıldır Tuzla Köyünde yaşıyor.

GÖRÜŞME SORULARI

- Yaşadığınız köyde toplanma alanlarınız nerelerdir? Şenlik, düğün, kutlama yada mevlit yapıyorsanız bunlar için nereleri tercih edersiniz?
Hayırlar eski caminin meydanında, düğün gibi eğlenceler ise hal meydanında yapılır.
- Geçmişte köyünüzde yaşanan afetler nelerdir?
2017 yılında köyümüzde deprem oldu. Onun dışında Tuzla çayı taranmadan önce taşıyordu. DSİ'nin yaptığı çay genişletme çalışması ile Yukarıköyden denize kadar çay kenarına taş döşendi. Ondan sonra bir daha taşkın yaşanmadı.
- Yaşanan depremde konutunuzda hasar meydana geldi mi?
Köyde hasarlar meydana geldi. Toplamda 75 adet hasar var. 50 kişi yeni konut almak için müracat etti. Bu 50 kişide 22 kişinin yeni evi eski evinin olduğu yere yapıldı. Geriye kalan 28 kişinin evleri yeni alanda yapıldı. Elektrikleri bağlanıp yeni sahiplerine kura çekilerek teslim edilecek.
- Köyünüzde hasarın en yoğun olduğu bölge neresidir?
Osmanlı döneminden kalan eski Tuzla bölgesinde en çok yıkım oldu.
- Afet konutunuz yapıldı mı? Afet konutunuzun inşa edildiği konum ve köyünüz arasındaki mesafe durumu nasıl? Afet konutunuzun nerede inşa edilmesini isterdiniz?
Deprem evleri eski köy parselasyonunun hemen bitişiğine inşa edildi. Yalnızca aradan yol geçiyor.
- Afet konutunuzun parsel büyüklüğünün ne kadar olmasını isterdiniz? Afet konutunuzun büyüklüğünün ne kadar olmasını isterdiniz? Kaç odalı olmasını isterdiniz? Afet konutunuzda bahçe kullanımı nasıl olmalıdır? Bahçenize nelerin eklenmesini isterdiniz? Afet konutunuzun kat adedinden memnun musunuz? Kaç katlı olmasını isterdiniz?
Köyün eski parselasyonunda arsalar 400-700 m² arasında değişiyordu. İnşa edilen deprem evlerinin arsası 500-600 m² arasında değişiyor. Kişilere yeni verilen arsa büyüklüğü yeterli geliyor. Herkes kendi konutunun büyüklüğünü kendisi belirledi.

Kişilere 2+1, 3+1 ve dubleks olmak üzere üç farklı seçenek sunuldu. İsteyenler bahçelerine fırın, kümes ekleyebiliyor.

7. Yeni konutlara geçme sürecinde ne gibi problemler yaşadınız?

Herhangi bir problem yaşanmadı. Evler kura ile belirlendi ve sırası gelen evine geçti.

8. Yeni konutlarınızda günlük ihtiyaçlarınızı karşılamak için neleri eklemek istersiniz?

Duruma göre insanlar yeni evlere eklemeler yapabiliyor. Eksik olan durumlar yetkililere iletiliyor ve yetkililer duruma göre müdahale ediyor.

9. Afet sonrasında köyünüzde düğün, şenlik, kutlama yada mevlit etkinliklerinizi gerçekleştirebileceğiniz alanlar oluşturulmak istenilse nerede oluşturulmalıdır?

Meydanlar var. Hayırlar eski caminin orada yapılır düğünlerde hal dükkanlarının orada yapılır.

10. Afet sonrasında köyünüzde toplanma alanları oluşturulsa bu yeni alanlar nerede olmalıdır?

Hal dükkanlarının meydanı ve eski depremde kullanılan eski caminin aşağısında yer alan olmalıdır.

11. Afetten önce ikamet ettiğiniz eski konutunuzun günümüzdeki durumu nedir? Gelecekte eski konutunuzun bulunduğu parselle ilgili düşünceleriniz nelerdir?

Eski konutlar yıkılıyor. Eski parseline konut yaparak çocuğunun orada yaşamasını isteyen kişiler var.

12. Afet konutları hakkında öneri ve görüşleriniz nelerdir?

Önerim yok. Yapılan evlerden genel olarak memnunum.